

arenaidé

Januari 2016

Anständighet

Ett anständigt liv

SHADÉ JALALI
OCH PER LINDBERG

Inkomst

FÖRFATTARPRESANTATION

SHADÉ JALALI

Shadé Jalali har arbetat många år inom fackföreningsrörelsen som likabehandlingsexpert och har fil.mag i Internationell Migration och Etniska Relationer och fil.kand i Sociologi. Under 2013 arbetade hon på Arena idé och skrev då tillsammans med Mats Wingborg den omdebatterade och ständigt aktuella boken Stoppa Skitlivet. Hon skrev även den första upplagan av "Anständigt liv" som väckte stor uppmärksamhet i medier.

PER LINDBERG

Per Lindberg studerar nationalekonomi och filosofi vid Stockholms Universitet och har under höstterminen 2015 praktiserat som utredare på Arena Idé. Han har arbetat med att uppdatera rapporten mot bakgrund av att lägstalönerna återigen blivit en het politisk fråga.

ETT ANSTÄNDIGT LIV

Arena idé

Stockholm, Januari 2016

© Shadé Jalali och Per Lindberg, Arena Idé

Rapporten kan laddas ner från www.arenaide.se/rapporter

Omslag: Anna Hennerdal

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord till nya upplagan	5
Förord	6
Sammanfattning	7
Frågeställning	9
Metod och disposition	9
Vad är ett anständigt liv?	11
Levnadslön	12
Vår definition av ett anständigt liv	13
Inkomster	13
Lönenivåer	13
Lägstalöner	14
Ingångslöner	14
Vilka påverkas direkt av sänkta lägstalöner?	15
Lägre ingångslöner än lägstalönenivån	16
Den politiska debatten om lönenivåer	17
Debatten inför valet 2014	17
Debatten inför avtalsrörelsen 2016	18
Motståndet mot sänkta lägstalöner	19
Hur mycket ska lägstalönerna sänkas?	20
Lönerna inom handeln och restaurangbranschen	21
Andel med lägslöner	23
Otrygga anställningsformer	23
Tidsbegränsade anställningar	24
Anställningar utan kollektivavtal	25
Ofrivillig deltid	25
Inkomster utöver lön	26
A-kassa	26
Pension och andra inkomstbaserade transfereringar	27
Övriga faktorer som påverkar den disponibla inkomsten	27
Bostadsbidrag	28
Barnbidrag	28
Underhållsstöd	29
Skatter	29
Sänkta skatter som lösning på låg levnadsstandard	30
Utgifter: Hur mycket kostar det att leva ett anständigt liv i en storstad i Sverige i dag?	31
Konsumentverkets beräkning av vad det kostar att leva i Sverige	32
Andra aktörer som räknar ut levnadskostnader	32
Regionala skillnader i utgifter	32
Utgifter för bostad	33
Sambandet mellan anställningsvillkor, inkomst och boende	36

Analys: Konsekvenser av sänkta ingångslöner	37
Beräkningar	38
<i>Grundläggande levnadskostnader för tre olika hushåll i Stockholm</i>	38
<i>Budgetkalkyl</i>	39
Resultat	40
Levnadskostnader med olika typer av boenden	41
Slutsatser	42
Bilaga 1:	
Om kostnaderna	48
<i>Utgifter som inte ingår i kalkylen</i>	50
Bilaga 2:	
Budgetkalkyler för de tre olika hushållen	51
Bilaga 3:	
Tabell över inkomster och kostnader	54

FÖRORD TILL NYA UPPLAGAN

Åsikter om vilka löner människor bör få för utfört arbete är kopplade till synen på vilka liv människor ska leva. När jag skrev den här rapporten 2013 var debatten om ungdomsarbetslösheten het. Då ville borgerliga partier, med Centern och Folkpartiet liberalerna i spetsen, sänka ungas ingångslöner, och argumenterade för att detta skulle vara ungdomars enda chans att komma in på arbetsmarknaden. I dag, 2015 och med en avtalsrörelse i startgroparna, är det främst arbetsgivarorganisationerna som driver linjen om lägre ingångslöner. Nu ligger fokus på sänkta ingångslöner som ett sätt att underlätta för nyanlända flyktingar att få jobb. Målet är med andra ord detsamma, men en ny utsatt grupp används för att rättfärdiga argumentet. Ofta används omskrivningen ”större lönespridning”, men i realiteten innebär förslagen om sänkta ingångslöner att de som har de lägsta lönerna ska få ännu lägre.

De som är ivrigast att sänka eller frysa lägstalönerna verkar inte bry sig om vad som är en skälig lön att leva på. De verkar till exempel blinda för hyresmarknadens stenhårda om inte omöjliga villkor och bankernas höga krav på handpenning. En person som i dag tjänar så att hen knappt får sin ekonomi att gå runt kan inte spara ihop till en handpenning på 15 procent för att köpa sig en lägenhet. När rapporten lanserades i slutet av 2013 konstaterade Felix König, som då var ordförande för LSU, att ungas självständighet försenas i dag, eftersom allt fler tjänar för lite för att ha råd att flytta hemifrån. Två år senare är bostadssituationen ännu värre.

De som lönesänkarligan vill sänka lönerna för är dock inte bara unga. Även unga vuxna och äldre vuxna har ibland en ingångslön som motsvarar de lägsta lönerna och de kan tvingas dras med dessa under lång tid. Låga löner beskrivs ofta som en tillfällig lösning för att få in personer på arbetsmarknaden, men risken är stor att människor fastnar på låga lönenivåer.

Lägre lägstalöner kan också ha allvarliga konsekvenser för den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Den kvinna med låg lön som inte lyckats lägga undan pengar för regniga dagar tänker nog efter både en och två gånger innan hon lämnar ett destruktivt förhållande. I working poor-klassen är det ibland bättre att underkasta sig ett destruktivt förhållande än att bli helt utblottad.

I en tid då de rasistiska rösterna växer samtidigt som Sverige tar emot fler flyktingar behöver vi fundera över vilka de verkliga trösklarna till arbetsmarknaden är. Mycket tyder på att höga trösklar i dag byggs av etnisk diskriminering och nedvärdering av utländsk kompetens. Inga låga löner i världen kan motivera en arbetsgivare att anställa någon som hen har starka fördomar mot.

Vi behöver inte lägre löner. Vi behöver löner som det går att leva ett anständigt liv på.

Stockholm januari 2016

Shadé Jalali, Gästutredare Arena Idé

FÖRORD

För två, tre decennier sedan var working poor en företeelse vi i Sverige – i alla fall de flesta – förfasades över. Uttrycket började användas i slutet på 1980-talet, efter åtta år med Reagan som president i USA och en hård nyliberal ekonomisk politik. Att vara working poor betydde att du inte kunde leva på ett heltidsjobb utan var tvungen att ha flera jobb med resor till olika platser och jobben utspridda över en stor del av dygnets alla timmar. Det drabbade ensamförsörjare, men även kvinnor och män med försörjningsansvar för ett eller flera barn. Det var väldigt långt från den svenska arbetsmarknadsmodellen.

När den svenska fackföreningsrörelsen drev kravet på åtta timmars arbetsdag hade man ett mål att vi skulle arbeta åtta timmar, ha åtta timmar för sömn och vila och åtta timmar för fri tid. Att vara working poor är att befinna sig långt från detta mål.

Lönerna på svenska arbetsmarknaden sätts inte utifrån det försörjningsansvar eller de levnadskostnader en person har. De sätts i förhandlingar mellan parterna och ibland direkt med individen. Utgångspunkten för lönesättningen är individens kompetens, arbetsgivarens betalningsförmåga och individens styrka på (arbets-) marknaden.

Den här rapporten handlar inte om lönebildningen på den svenska arbetsmarknaden och rapporten ifrågasätter inte den modellen. Rapporten handlar i stället om konsekvenserna av drastiskt sänkta lägstalöner. Helt enkelt om vad som händer om förslagen att sänka lägstalöner med 20 till 25 procent skulle bli verklighet.

Arbetsgivarorganisationer, politiker, politiska ungdomsförbund har framfört sådana förslag. Den mest namnkunniga politikern som framfört detta är Annie Lööf. I den här rapporten jämförs deras förslag med vad Konsumentverket säger att olika hushållstyper behöver för inkomster för att leva ”ett anständigt” liv, inte ett liv i överflöd eller ens med marginaler. Rapportförfattare är Shadé Jalali, utredare på Unionen och gästutredare på Arena Idé under 2013. Shadé Jalali drar slutsatsen att det för många människor på dagens arbetsmarknad inte är möjligt att leva ett anständigt liv på löner som är 25 procent lägre än dagens ingångslöner.

Går det att leva ett anständigt liv på Lööf-löner? Läs och döm själv.

*Stockholm i november 2013
Boa Ruthström, Chef Arena Idé*

SAMMANFATTNING

I de flesta moderna samhällen ingår idén att alla som arbetar och gör rätt för sig ska kunna leva på sin lön. Trots det så ligger minimilönerna i många välbärgade länder under den nivå som krävs för att kunna upprätthålla en acceptabel levnadsstandard. Hur ser det ut i Sverige i dag och hur skulle det se ut om lägstalöner sänktes med 25 procent? Kan en leva ett anständigt liv på så låga löner i en svensk storstad?

Lägstalöner är och har sedan länge varit en het fråga i både den politiska debatten och i förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. På ena sidan står arbetsgivarna och borgerliga politiker som vill hålla lägstalöner nere. På andra sidan står fackförbunden och rödgröna politiker som i stället argumenterar för att lägstalöner ska hållas på en hög nivå.

Det vanligaste argumentet för låga lägstalöner eller ingångslöner är att de skulle bidra till att sänka arbetslösheten, inte minst för unga och nyanlända. Det finns många skäl att ifrågasätta att det finns ett direkt samband mellan lägre ingångslöner och lägre arbetslöshet. Internationella jämförelser tyder på att en förändring av lägstalöner inte har haft någon tydlig effekt på sysselsättningen. När lägre löner minskar efterfrågan kan de till och med bidra till att höja arbetslösheten (Berge 2013).

Oavsett vilka effekter en sänkning av ingångslöner har på sysselsättningen så återstår frågan: går det att leva ett anständigt liv på löner som är 25 procent lägre än dagens lägstalöner? Den här rapporten visar vad det skulle innebära i kronor för olika hushållstyper i en storstad som Stockholm. Skulle pengarna räcka till, eller skulle det få effekter i form av trångboddhet, små marginaler eller en levnadsstandard som inte lever upp till samhällets normer för vad som är acceptabelt?

Med hjälp av Konsumentverkets budgetkalkyl och utifrån deras normer för hushållskostnader, SBC:s statistik för genomsnittlig hyreskostnad och boendeyta i Storstockholm, Försäkringskassans kalkyler för bostadsbidrag samt Stockholm stads kostnader för barnomsorg har vi räknat på vad en 25-procentig sänkning av ingångslöner skulle innebära. Våra räkneexempel är tänkta att spegla hushåll som tjänar lägsta-lönen inom handeln samt hotell- och restaurangbranschen, två branscher som ofta nämns i debatten.

Kalkylerna visar att inget av hushållen i våra exempel skulle ha råd att leva ett anständigt liv på löner som är 25 procent lägre än dagens lägstanivå. Alla skulle gå från överskott på omkring 1 700–4 700 kronor till underskott på omkring 600–2 400 kronor i månaden i sina budgetkalkyler. Det skulle i första hand leda till ett liv med för små ekonomiska marginaler för att klara oförutsedda utgifter, men i många fall också trångboddhet. Resultatet visar att inget hushåll skulle ha råd med ett anpassat boende i nyproduktion eller på

”
Kalkylerna visar att inget av hushållen i våra exempel skulle ha råd att leva ett anständigt liv på löner som är 25 procent lägre än dagens lägstanivå.

andrahandsmarknaden. Ett rimligt prissatt boende är därför en nödvändighet för att personer som tjänar en lägstalön ska kunna leva ett anständigt liv.

Kalkylerna visar också att en sänkning i den storleksordningen skulle bidra till att fler hushåll blir beroende av olika sorters bidrag. Många skulle också känna sig tvungna att ta ett extrajobb utöver sitt heltidsjobb för att dryga ut hushållskassan. Begreppet working poor skulle passa in på många i den här gruppen – alltså personer som arbetar heltid men ändå inte har råd med en acceptabel levnadsstandard. Med tanke på att många av de som tjänar en lägstalön i dag ofrivilligt arbetar deltid skulle en sänkning också leda till att fler sysselsatta skulle behöva ansöka om försörjningsstöd.

Ett liv utan ekonomiska marginaler är särskilt riskfyllt för de som har en otrygg anställning, exempelvis en visstidsanställning. I en tid då både nivån och möjligheten att få a-kassa eller sjukpenning har försämrats kan perioder av arbetslöshet eller sjukdom få förödande konsekvenser för individer om deras inkomst sänks. Personer utan en tillsvidareanställning – som också är överrepresenterade bland de som tjänar en lägstalön – är också i högre utsträckning direkt påverkade av nivån på lägstalöner. Varje gång en anställning ska förnyas kan arbetsgivaren välja att göra det för lägstalöner. Sänkta lägstalöner skulle inte bara sänka ingångslönen för unga och nyanlända, det skulle med stor sannolikhet också sänka lönen för många med otrygga anställningar.

Resultatet av analysen i rapporten visar att lägstalöner som är 25 procent lägre än i dag ligger betydligt under den nivå som skulle vara en levnadslön i Sverige. Och under den nivå som är tillräcklig för ett anständigt liv.

Stockholm, januari 2016

Shadé Jalali och Per Lindberg, Arena Idé

FRÅGESTÄLLNING

Syftet med den här rapporten är att undersöka hur en lönesänkning skulle påverka livsvillkoren för de som tjänar en lägstalön i Sverige i dag. Går det att leva ett anständigt liv om lägstalönerna – som ett antal debattörer och partier har föreslagit – skulle sänkas med 25 procent? Räcker så låga löner för att du ska ha råd med en acceptabel levnadsstandard för dig och din familj i Sverige år 2015?

En 25-procentig lönesänkning eller en 25-procentig sänkning av arbetstiden har samma effekt på nettolönen. Rapporten kan därför också användas för att besvara frågan: Går det att jobba deltid och leva ett anständigt liv med dagens lägstalöner? Samma sak gäller för andra typer av inkomster, såsom a-kassa och sjukpenning, som ligger på en nivå som är 75 procent lägre än lägstalönenivån. Även om arbetstiden eller ersättningsnivån som i det fallet undersöks – det vill säga 75 procent – blir godtyckligt vald, så ger det ändå en bild av den ekonomiska situationen i dag för personer som inte jobbar heltid.^[1]

METOD OCH DISPOSITION

Rapporten bygger på en analys av partsgemensam lönestatistik och kollektivavtal, beräkningar som har gjorts utifrån Konsumentverkets kostnadsnormer samt faktiska levnadskostnader i Storstockholm. Analysen har kompletterats med intervjuer som har genomförts med representanter för Handelsanställdas förbund, LO, Hyresgästföreningen, TCO, Teaterförbundet, Journalistförbundet, Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS) och Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU).

Rapportens viktigaste källor är uppgifter om lönenivåer från handeln och restaurangbranschen samt Konsumentverkets standardverktyg för att beräkna utgifter för olika typer av hushåll. Lönenivåerna är hämtade från gällande kollektivavtal för 2015. Konsumentverkets verktyg för att beräkna en hushållsbudget heter Budgetkalkylen och finns på deras hemsida. Alla andra källor redovisas under rubriken referenser.

Rapporten är uppdelad i fyra huvuddelar. Vi börjar med att resonera kring hur ett anständigt liv kan definieras samt vad begreppet levnadslön innebär.

Sedan följer ett avsnitt som behandlar inkomster och faktorer som påverkar den disponibla inkomsten. Avsnittet innehåller bland annat en detaljerad redogörelse av lägstalönerna inom handeln och restaurangbranschen. Det är lönenivåerna inom de branscherna vi kommer att utgå ifrån när vi analyserar konsekvenserna av sänkta lägstalöner.

Därefter följer ett avsnitt som går igenom alla de utgifter som ingår

¹ Vi presenterar alltså inga argument för att en 75-procentig anställning eller ersättningsnivå är den mest representativa för respektive grupp. Nivån på inkomstsänkningen som undersöks motiveras i stället utifrån debatten om sänkta lägstalöner.

i ett anständigt liv. För de flesta hushåll är bostaden den enskilt största utgiftsposten och den som har låg inkomst har inte sällan svårt att ha råd med en rimlig bostad på de orter där jobben finns. Ett eget avsnitt handlar därför om vilka konsekvenser som kraftigt sänkta lägstalöner skulle få i bostadsbristens Sverige.

Rapportens analysdel redovisar sedan de ekonomiska konsekvenserna av en sänkning av lägstalöner för tre typer av hushåll: ett singelhushåll och två barnfamiljer. Den ena barnfamiljen består av en ensamstående med två barn och den andra av två sammanboende med två barn. För att understryka betydelsen ett rimligt prissatt boende har för möjligheten att leva ett anständigt liv har vi sammanställt en tabell som visar hur boendekostnader motsvarande en nybyggd hyresrätt eller ett andrahandskontrakt i Stockholm påverkar hushållsbudgeten.

VAD ÄR ETT ANSTÄNDIGT LIV?

I de flesta moderna samhällen ingår idén att alla som arbetar och gör rätt för sig ska kunna leva på sin lön. Franklin D. Roosevelt – USA:s president efter depressionen och under andra världskriget – gav uttryck för det i ett tal 1933: *“It seems to me to be equally plain that no business which depends for existence on paying less than living wages to its workers has any right to continue in this country”*. Han betonade sen något som är viktigt att komma ihåg i diskussionen om skäliga levnadsnivåer, nämligen att leva är någonting utöver att bara överleva: *“... and by living wages I mean more than a bare subsistence level – I mean the wages of decent living”* (Roosevelt 1933).

Vad är då ett anständigt liv? Ett svar på den frågan går att hämta i Förenta Nationernas deklaration om de mänskliga rättigheterna. I artikel 25 slås det fast att ”var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster samt rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makas eller makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter utanför hans eller hennes kontroll.”

En annan, mer konkret definition av vad som utgör grunden för ett anständigt liv i Sverige finns i definitionen av *skälig levnadsnivå* som bland annat används av Socialstyrelsen. Det ekonomiska biståndet, eller socialbidrag som det tidigare har hetat, ska följa en riksnorm som baseras på en definition av vad som anses vara en skälig levnadsnivå.^[2] Inom socialtjänsten används begreppet skälig levnadsnivå för att bestämma summan på försörjningsstödet. Det som är en skälig levnadsnivå avgörs dagligen av kommunanställda socialsekreterare. I sin bedömning av vad som utgör en skälig levnadsnivå ska de i första hand utgå ifrån vad en låginkomsttagare på den aktuella orten har råd med. De grundar också sina bedömningar på riksnormen (som bestäms av regeringen) samt Konsumentverkets olika beräkningar av vad det kostar att leva i Sverige. Däremot finns det ingen definition av vad som är en rimlig låginkomsttagarlön (Socialstyrelsen 2012). I riksnormen ingår till exempel kostnader för mat, kläder och hygien och den grundar sig på pris- och konsumtionsundersökningar som regeringen vanligtvis inhämtar från Konsumentverket. Enligt en undersökning som SKL har gjort bland kommunerna är det Konsumentverkets årliga broschyr Koll på pengarna som kommunerna oftast använder sig av för att räkna ut vad exempelvis kläder och fritidsaktiviteter kan kosta för individer i landet.

En annan definition av ett anständigt liv är det begrepp som Statens folkhälsoinstitut använder, nämligen goda livsvillkor. Enligt Statens folkhälsoinstitut handlar arbetet med att skapa goda livsvillkor bland annat om att ge alla möjlighet till en bra start i livet, vilket kan främjas

² Definitionen av vad som är en ”skälig levnadsnivå” kan variera mellan olika kommuner och även mellan olika handläggare. För en diskussion om detta, se rapporten Översyn av riksnormen, Socialstyrelsen 2007.

av miljön i hemmet och miljön i förskolan och skolan. Det handlar också om att ge människor en möjlighet att nå en utbildningsnivå som ger möjligheter till arbete, ekonomiska villkor för självförsörjning och tillgång till ett bra boende. I goda livsvillkor ingår också möjligheten att vara delaktig och ha inflytande i samhället och att få tillgång till hälso- och sjukvård på lika villkor.

I goda livsvillkor ingår också möjligheten att vara delaktig och ha inflytande i samhället och att få tillgång till hälso- och sjukvård på lika villkor.

De flesta skulle hålla med om att ett anständigt liv innebär att en har inkomster som räcker till att täcka nödvändiga utgifter, men också att en måste kunna leva med en viss trygghetsbuffert för regniga dagar. Då krävs det också att det finns försäkringar som bidrar till att stora förändringar i livsvillkoren, såsom långvarig sjukdom eller perioder av arbetslöshet, inte ska få till följd att personen i fråga ska behöva flytta från sin bostad eller sjunka allt för mycket i inkomstnivå. Därför är också ersättningsnivån i a-kassan och möjligheten till sjukförsäkring viktiga för ett anständigt liv. Ett anständigt liv förutsätter också ett rimligt boende, vilket ofta är svårt att ordna för en låginkomsttagare i och med dagens bostadsbrist och upptrissade hyror.

Levnadslön

En av anledningarna till att det saknas en officiell definition av vad som är ett anständigt liv i Sverige kan vara att lägstalönerna traditionellt alltid ansetts ligga över en sådan nivå – vilken den än nu är. I många andra höginkomstländer där de lagstadgade minimilönerna har legat på en betydligt lägre nivå än i Sverige så finns det dock organisationer som räknar ut *the living wage*, eller *levnadslönen* på svenska. Begreppet levnadslön förekommer i Sverige nästan uteslutande när det talas om arbetsförhållandena i låglöneländer som svenska företag handlar med, men i länder som Storbritannien och USA används det i stället främst för att tala om inhemska levnadsförhållanden. Tanken är att räkna ut vilken lön som krävs för att täcka de nödvändigaste utgifterna såsom ett anpassat boende, mat och kläder, resor, barnomsorg och sjukvård. I Storbritannien är levnadslönen viktad mellan basala utgifter och gränsen för relativ fattigdom. För att täcka oförutsedda utgifter som är för stora för att kunna inkluderas i de löpande månadskostnaderna lägger de också till en buffert på 15 procent på de nödvändiga kostnaderna. Levnadslönen är olika för olika regioner men högst i storstadsområdena där framför allt boendekostnaderna är högre. I London ligger levnadslönen för olika typer av hushåll i snitt på 9,15 pund i timmen, vilket motsvarar ungefär 115 svenska kronor (Greater London authority 2014). Det är långt över den lagstadgade timlönen, som under 2016 ska höjas från 6,70 till 7,20 pund i timmen. I staden New York i USA ligger levnadslönen mellan 14,30 och 46,22 dollar i timmen, motsvarande 117 och 375 svenska kronor, för en ensamstående beroende på hur många barn hen

har (Living wage calculator 2014). Den lokala amerikanska minimilönen på 8 dollar i timmen ligger alltså betydligt lägre, och för vissa hushåll även under fattigdomsgränsen.^[3]

En intressant iakttagelse när man ser till levnadslönerna i London och New York är att de ligger i nivå med de avtalsenliga lägstalönerna i Sverige, där den exempelvis inom handeln ligger på 119 kronor i timmen för vuxna. Även om levnadskostnaderna är olika för stad och landsbygd så är det relevant att jämföra de svenska lägstalönerna med levnadslönen i de engelska och amerikanska storstäderna. Detta eftersom det bara finns en nationell lägstalönenivå i Sverige och den ska vara tillräcklig att leva på även i storstäderna.

Vår definition av ett anständigt liv

Utgångspunkten för den här rapporten ligger nära den som uträkning av den brittiska levnadslönen har, nämligen att räkna ut hur stora kostnaderna är för att leva ett acceptabelt eller anständigt liv. För att räkna ut det har vi utgått från Konsumentverkets beräkning av nödvändiga hushållsutgifter för olika typer av hushåll, samt adderat utgifterna för att kunna bo på ett sätt som inte är trångbott.^[4] På de nödvändiga kostnaderna har vi sedan lagt till en buffert på 15 procent som ska täcka oförutsedda utgifter.

INKOMSTER

Lönenivåer

För att sätta nivån på lägstalönerna i perspektiv är det intressant att se vad snittlönen i Sverige ligger på. SCB har hand om lönestatistiken i stort och enligt deras statistiska årsbok för 2014 hade invånarna i Stockholmsregionen högst genomsnittlig månadslön. År 2014 låg den genomsnittliga månadslönen där på 35 000 kronor, att jämföra med 31 400 kronor i hela landet eller 28 900 i mellersta Norrland där den genomsnittliga månadslönen var lägst.

När det gäller ingångslöner hänvisar SCB till arbetsmarknadens partsgemensamma statistik eftersom SCB själv saknar statistik över ingångslönerna. Däremot kan SCB:s statistik visa att anställda mellan 18 och 24 år i hela landet hade en genomsnittlig månadslön på 23 200 kronor, medan anställda i åldrarna 25–34 år tjänade 28 200 kronor i månaden. De mellan 45 och 54 år hade högst genomsnittlig månadslön, 34 400 kronor.

³ Översättningen till svenska kronor är enbart baserad på växelkursen, som är från oktober 2015.

⁴ Trångboddhet definieras i riksnormen för försörjningsstöd som fastslås i 4 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen och 2 kap. 1 § socialtjänstförordningen (2001:937). För närvarande gäller följande definition: "För att ett hushåll inte ska anses trångbott bör det, utom för ensamstående utan barn, ha sovrum utöver vardagsrum och kök eller kokvrå. Två barn bör kunna dela sovrum. Med beaktande av stigande ålder och personlig integritet, bör barn emellertid inte behöva dela sovrum. Vuxna som inte är sambor bör inte behöva dela sovrum." Se <https://www.socialstyrelsen.se/sosfs/2013-1>

Lägstalöner

Lägstalön och minimilön är två olika benämningar för den lägsta lönen en arbetsgivare inom ett givet kollektivavtal får ge en arbetstagare för utfört arbete. Lägstalöner eller minimilöner är ett sätt att skapa ett golv för hur lite ett arbete får kosta och syftet är att motverka lönedumpning.

Av de närmare 500 avtal som tecknades under avtalsrörelsen 2012 innehöll nästan två tredjedelar bestämmelser om lägstalöner/minimilöner eller tarifflöner (Medlingsinstitutet 2012). Lägstalönerna kan vara bestämda utifrån ålder, kompetenskrav, erfarenhet i form av yrkesvana/branschvana, anställningstid eller någon kombination av dessa. De flesta av dessa avtal finns inom LO och en tredjedel finns inom TCO:s avtalsområde.

I tjänstemannaavtalen bestäms lägstalöner oftast efter ålder. Även i avtalen för arbetare bestäms lägstalöner ofta utifrån ålder, men här förekommer också att lägstalöner anges för en bestämd yrkesgrupp, för en viss anställningstid och/eller en viss yrkesvana.

Den lägstalön som är angiven i avtalet behöver inte vara lika med den faktiska lägstalönen som tillämpas av en arbetsgivare, utan den faktiska lönen kan vara högre. Dessutom kan det finnas lokala överenskommelser som avviker från avtalet. Vissa av avtalen innehåller också skrivningar om att en lägre lön (än den angivna lägstalönen) kan tillämpas om särskilda skäl föreligger.

I Medlingsinstitutets rapport *Avtalsrörelsen och lönebildningen 2014* finns ett urval av alla avtal med alla lägstalöner. Lägstalöner börjar som lägst vid 16 år och som högst vid 24 år. I de avtal där det finns en lägsta nivå ända upp till 24 år är lönerna betydligt lägre än i de andra avtalen. För personer som är 20 år börjar lägstalöner på 16 166 kronor i månaden och för personer som är 24 år är lägsta lägstalönnivån 19 085 kronor i månaden (Medlingsinstitutet 2014).^[5]

Ingångslöner

I debatten är det oftast ingångslöner som står i fokus. Det är dock ganska krångligt att räkna ut ingångslönerna.^[6] Dessutom blandas ofta ingångslöner och lägstalöner ihop. I en rapport från IFAU framgår att begynnelselöner, ingångslöner, minimilöner och lägstalöner mer eller mindre kan vara synonyma med varandra (Forslund et al. 2012).

Svenskt Näringsliv, en av de aktörer som bekymrar sig för att ingångslönerna är för höga, skriver att de räknar ut ingångslönen genom att se vad de unga i åldern 18–24 har i lön när de dyker upp i statistiken för första gången. Till lön räknas också skift-, ob- och semesterersättning (Ekonomifakta u.å.). Det som är ingångslöner för Svensk Näringslivs medlemsorganisationer är alltså inte nödvändigtvis samma

5 Siffrorna avser 2015 års avtal.

6 Parterna på arbetsmarknaden har statistik över sina medlemmars löner. För att ta reda på ingångslönen måste en gå vidare och se när en person dök upp för första gången i lönestatistiken. Det i sin tur betyder bara att personen i fråga dyker upp för första gången i den partens statistik och inte den första lönen som hen får. SCB har inte heller statistik över ingångslönerna.

som ingångslöner i Sverige. Ett problem med Svenskt Näringslivs beräkningsmodell är att en person kan ha arbetat i ett antal år inom offentlig sektor innan den börjar jobba inom den privata sektor som Svensk Näringsliv representerar. Den lönen den här personen då får är inte en ingångslön eftersom han eller hon har arbetat tidigare. Ingångslönen kan alltså bara räknas som en ingångslön i Svenskt Näringslivs sfär.

Alla arbetsgivare lämnar dessutom inte in någon redovisning av löner till den partsgemensamma statistiken, så det finns anledning att räkna med en viss felmarginal. Med andra ord är det svårt att räkna ut de faktiska ingångslönerna i Sverige i dag.

Huruvida lönen som betalas ut till nyanställda i en bransch är densamma som lägstalönen är beroende av branschen. Enligt en rapport från IFAU ligger servicesektorns ingångslöner i drygt en fjärdedel av fallen på samma nivå som avtalens lägsta nivå. I denna grupp av avtal ingår t.ex. hotell- och restaurangavtalet, bevakningsavtalet, detaljhandelsavtalet och avtal för kommunalanställda arbetare. Nivån på lägstalönerna i de här avtalen är enbart definierad utifrån erfarenheter inom branschen och inte på utbildning eller erfarenheter personer har från andra branscher. Det gör att till exempel en 45-åring som har 15 års erfarenhet från någon annan bransch kan få gå in på en lägstalön. Även om det inte är något som facken rekommenderar så är det så som många arbetsgivare tolkar kollektivavtalen.

Inom industrin ligger i stället de faktiska ingångslönerna för unga arbetare betydligt över de lägsta avtalslönerna. Framträdande avtal inom industrin är till exempel teknikavtalet, stål- och metallavtalet och massa- och pappersavtalet (Forslund et al. 2012).

Ett viktigt tillägg här är att servicesektorn, som alltså har ingångslöner som ligger närmast de avtalade lägstalönerna, är kvinnodominerad medan industrin som har högre ingångslöner än lägstalönerna är mansdominerad.

Vilka påverkas direkt av sänkta lägstalöner?

Sänkta lägstalöner är tänkt som ett sätt att hjälpa människor att komma in på arbetsmarknaden. Efter en introduktionsperiod med lägstalön ska den anställde kunna ta sig vidare till mer kvalificerade jobb och högre lönenivåer. Sänkta lägstalöner ska därför inte drabba de som redan har ett jobb, är det tänkt, eftersom de redan är inne på arbetsmarknaden och har passerat introduktionsfasen.

Till viss mån stämmer också den här bilden. Enligt IFAU:s rapport om begynnelselöner tar drygt hälften av de nyanställda sig vidare och bort från lägstalönnivån efter ett år; därefter minskar antalet i den lägsta lönnivån i mer blygsam takt. Efter elva år är det endast 3,6 procent som fortfarande har så låg lön. Men även om de låga lönerna skulle vara på samma nivå ett, två eller tre år

Efter en introduktionsperiod med lägstalön ska den anställde kunna ta sig vidare till mer kvalificerade jobb och högre lönenivåer.

så handlar det om år då människor ska kunna leva. Kostnaderna minskar inte för att någon tillfälligt har en låg lön.

Andelen av de anställda som tjänar någon lägsta-lön är dessutom relativt stor. Enligt den partsgemensamma statistiken från 2014 tjänade 20 procent av Handels medlemmar någon lägsta-lön.^[7] Kombinationen av sänkta lägsta-löner och otrygga anställningar, som är vanliga inom låglönessektorer, leder också till att människor kan fastna med en låg lön en längre tid. Sänks lägsta-lönen har arbetsgivaren nämligen incitament att säga upp den anställde och anställa hen på ett nytt kontrakt som bara betalar den nya lägsta-lönen.

Det är alltså relativt många anställda som direkt påverkas av nivån på lägsta-lönen. Därför är det viktigt att lägsta-lönen är en lön som det går att leva på.

Lägre ingångslöner än lägsta-lönenivån

Trots att tanken med avtalsenliga minimilöner är att hålla ett golv för hur låg lönen kan vara så finns det avtal om så kallade yrkesintroduktionsanställningar som ändå erbjuder lägre lön än lägsta-löne-gränsen. Inom ramen för dessa avtal erbjuds personer (upp till 25 år beroende på avtalsområde) en kombination av utbildning och arbete. Sedan januari 2014 erbjuder också regeringen stöd till arbetsgivare som anställer personer på sådana anställningar. För att ha rätt till stödet krävdes det från början att arbetsgivaren hade tecknat kollektivavtal. Det kravet kommer nu att slopas som en följd av migrationsuppgörelsen mellan regeringen och Allianspartierna. En yrkesintroduktionsanställning innebär en visstidsanställning i tolv månader för ungdomar under 25 år som saknar relevant yrkeserfarenhet. Lönen får som lägst vara 75 procent av lägsta-lönenivån och minst 15 procent av arbetstiden måste bestå av handledning eller utbildning. Om utbildningsdelen är mindre än 25 procent ska man ges ordinarie lön för den tid man arbetar.

IF Metall, Handels och Kommunal var först med att teckna avtal om yrkesintroduktion med sina motparter, men flera andra fackförbund har förhandlat fram egna avtal.

Antalet unga som har fått en yrkesintroduktionsanställning kunde i början av 2015 dock räknas i hundratal, långt under regeringens förhoppning på uppemot 30 000 nya jobb på sikt. Det kan bero på att modellen inte är så attraktiv för de unga som faktiskt ska jobba för 75 procent av lönen, eller att det helt enkelt inte är lägre löner som motiverar arbetsgivare att anställa. Enligt Arbetsförmedlingen kan det också bero på att få arbetsgivare känner till stödet (Arbetsförmedlingen u. å.).

Det finns ett brett stöd för yrkesintroduktionsanställningar bland de som förespråkar sänkta lägsta-löner. Alliansledarna berömde flertalet gånger den nya anställningsformen i SVT:s partiledardebatt den 11 oktober 2015. Centerpartiet – som tidigare varit bland de ivrigaste supportrarna av sänkta ingångslöner – driver heller inte

längre frågan utan menar att yrkesintroduktionsanställningarna är tillräckliga som lönesänkingsmetod för att få fler unga i arbete (SVT 2014-09-05).

Den politiska debatten om lönenivåer

I Sverige finns inga lagstadgade minimilöner. I stället bestäms lägsta-lönerna genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Politiska utspel om att ingångslönerna borde sänkas har därför ingen direkt eller omedelbar påverkan på lönenivåerna. Däremot påverkar debatten opinionsbildningen. Ingångslöner och lägsta-löner är oftast heta ämnen i den arbetsmarknadspolitiska debatten. Under 2012 fokuserade diskussionen på ungdomsarbetslösheten, men nu baseras den mest på det ökade antalet nyanlända som ska introduceras på arbetsmarknaden.

Debatten inför valet 2014

2011 ansåg Arbetsgivarorganisationen Almega att lägsta-lönerna var för höga och att de utgjorde ett hinder för unga att komma in på arbetsmarknaden. Den dåvarande vd:n för Almega, Jonas Milton, krävde inför det årets avtalsrörelse att ingångslönerna skulle frysas i tio år (Milton 2011).

Folkpartiet och Centern var också enade i frågan och krävde i olika utspel på kongresser, debattsidor och debattprogram en sänkning av ingångslönerna. De menade att detta skulle leda till en sänkning av ungdomsarbetslösheten. Folkpartiets Jan Björklund sade då så här: *”Vi måste våga vända på alla stenar för att få bukt med ungas utanförskap och arbetslöshet. En anställning, till något lägre lön, är bättre än ingen anställning alls”* (Björklund, Löfstrand 2012) och *”Vi tycker att det är bättre att en 20-åring får ett jobb med inledningsvis lägre lön, än att 20-åringen går arbetslös med socialbidrag.”* (Björklund, Larsson 2012).

Den förre finansministern Anders Borg (M) har med hänvisning till studier från Konjunkturinstitutet argumenterat för att *”de alltför höga ingångslönerna i kommunerna hindrar tillväxten av nya jobb”* (DN 2011-04-04).

Centerpartiets partiledare Annie Lööf uttalade sig så här: *”Europa och Sverige står inför en tickande bomb i ungdomsarbetslösheten och då måste man våga vända på kontroversiella stenar. En del av svaret är utbildning, en annan är flexibel arbetsrätt, och en tredje är de höga ingångslönerna.”* (SVT 2012-03-22).

Bland de politiska ungdomsförbunden var Centerpartiets ungdomsförbund aktivast i frågan om lägre ingångslöner för unga (Andersson 2010), men även Liberala ungdomsförbundet drog sitt strå till stacken (Nordlund, Scheller, Temrell 2015).

Utöver de borgerliga riksdagspartierna har tankesmedjan Timbro och arbetsgivarorganisationen Svenskt Näringsliv genom rapporter och utspel argumenterat för att sänka ingångs- och lägsta-lönerna.

⁷ Partsgemensam statistik mellan Handels och Svenskt Näringsliv respektive HRF och Visita.

”
Jobbpakten skulle vara ett trepartssamtal mellan stat, fack och arbetsgivare för att få ner ungdomsarbetslösheten.

Jenny von Bahr, som skrivit en rapport om integration för tankesmedjan Timbro, sammanfattar sin slutsats i DN: *“Fler hade fått jobb om det hade funnits arbeten med lägre löner än idag”* (Bahr 2011). Under 2013 fördes också debatten om lagstadgade minimilöner kontra avtalsenliga minimilöner. På ett seminarium uttryckte Teknikföretagens biträdande förhandlingschef Tomas Undin att de kommer att arbeta för att få till lagstadgade minimilöner på grund av att facken i en avtalsrörelse aldrig kommer att gå med på att ha minimilöner på de låga nivåer som Teknikföretagen skulle vilja ha (Undin 2013).

Under 2012 kom Fredrik Reinfeldts utspel om *”jobbpakten”* i Almedalen. Jobbpakten skulle vara ett trepartssamtal mellan stat, fack och arbetsgivare för att få ner ungdomsarbetslösheten. Efter det gick debatten från att handla om lägre ingångslöner för unga till att handla mer om yrkesintroduktion för unga. Resultatet blev den kompromiss mellan de bägge politiska blocken, fack och arbetsgivare som kom att kallas för yrkesintroduktionsanställningar, som är en kombination av jobb och utbildning till som lägst 75 procent av den avtalsenliga lönen. I en debattartikel i Aftonbladet i april 2012 menar Annie Lööf att yrkesintroduktionslönerna är detsamma som lägre ingångslöner (Lööf 2012).

Debatten inför avtalsrörelsen 2016

Efter valet 2014 har debatten om sänkta lägstalöner bytt skepnad. Nu är det inte längre ungdomsarbetslösheten som står i fokus för sänkning av lägsta löner utan nyanländas etablering på arbetsmarknaden. I takt med 2016 års avtalsrörelse är det dessutom främst arbetsgivarorganisationerna Almega och Svensk Näringsliv som driver debatten framåt.

Arbetsgivarorganisationerna föreslår sänkta ingångslöner som ett sätt att minska arbetslösheten. Storbritannien, som under 2016 kommer att höja den allmänna minimilönen för personer över 24 år till en nivå som ungefär ligger 25 procent lägre än de svenska lägstalönerna, är ett av de länder som har pekats ut som förebilder (SVT 2015-09-13).

Svenskt Näringslivs vd Carola Lemne har också offentligt gått ut och ifrågasatt trovärdigheten i inflationsmålet i – får man gissa – ett försök att dämpa fackens krav på höjda lägstalöner inför avtalsrörelsen. I januari 2015 sa hon i en intervju med TT att: *”Det är fullständigt orealistiskt att räkna med att det blir inflation under den här perioden i någon nämnvärd utsträckning. Och det påverkar förutsättningarna jättemycket.”* (SVT 2015-01-25). Bortsett från kruxet att inflationsförväntningarna inom lönebildningen till viss del blir en självuppfyllande profetia, så kan sänkta inflationsförväntningar ses som en försiktighetsåtgärd för att reallöneökningarna inte ska bli för stora. Risken – eller möjligheten, beroende på vilken sida man står på – är dock att det kommer leda till reallönesänkningar. Om inflationsmålet

på två procent trots allt ändå uppnås så innebär frysta löner en reallönesänkning på knappt två procent per år. Frysta lägstalöner innebär också att de sänks i relation till andra löner. Arbetsgivarorganisationen Svensk Handel har på senaste tiden generellt sett inte förespråkat nominella lönesänkningar, utan man har i stället talat om att lägstalönerna ska öka mindre än de har gjort tidigare, och i vissa fall även frysas. Jämfört med ett scenario med normala löneökningar på 3,5 procent per år så innebär det förstås relativa lönesänkningar på sikt.

Ett annat exempel på detta är arbetsgivarorganisationen Svensk Handel: *”Inför den kommande avtalsrörelsen vill Svensk Handel att lägstalönerna ska frysas och att arbetsmarknaden ska öppna upp famnen både för de unga men också för de många nyanlända.”* (Market 2015). Carola Lemne har framför allt poängterat att lägstalönerna inte bör öka mer (i procent) än andra löner: *”Vi kan inte fortsätta höja ingångslönerna mer än de ordinarie lönerna och det behövs mer stolthet i att ta dessa jobb.”* (Behdjou 2015).

Även politikerna har fortsatt uttalat sig om ingångslöner. Partiledaren för Liberalerna (dåvarande Folkpartiet) Jan Björklund formulerade sig så här i sitt Almedalstal 2015: *”Vi är så angelägna om att alla ska ha en hög ingångslön – men samtidigt innebär det att lågutbildade missar chansen till jobb. Det som skulle minska klyftor skapar i stället utanförskap”*.

En arbetsgrupp i Liberalerna anser att man borde ändra las och sänka ingångslöner för att fler invandrare ska få jobb (Arbetet 2015-01-28).

Anna-Karin Hatt, ordförande för Almega och före detta statsråd i Alliansregeringen, skriver i en debattartikel i DN att: *”Höga lägstalöner slår mot grupper med svag ställning på arbetsmarknaden och gynnar inte integration och kompetensförsörjning. Vi har nu ett ansvar i avtalsrörelsen att inte höja nivån.”* (Hatt, Shariati 2015).

Med andra ord förändras debatten om sänkta lägstalöner över tiden, både sett till dess innehåll och vilka som för den. Men kärnan är att många anser att lägre löner skulle bidra till fler jobb, särskilt för unga och andra nyetablerade på arbetsmarknaden.

Motståndet mot sänkta lägstalöner

På andra sidan står facken. Hotell- och restaurangfackets ordförande Ella Niia har varnat för att lägre ingångslöner kan bidra till att skapa ett *”lågloneträsk”* (Hotellrevyn 2013). Fackföreningsrörelsen brukar också invända mot att lägre ingångs- och minimilöner skulle leda till fler jobb för unga (Wreder 2011). Även TCO:s dåvarande samhällspolitiska chef Roger Mörtvik har avvisat lägre ingångslöner: *”Argumenten för att sänka lönerna som recept mot ungdomsarbetslösheten är som sköra såpbubblor. Det räcker med att nudda vid dem så spricker de. Idén om lägre löner är helt enkelt ett villospår som inte löser de ungas problem, det gör bara att arbetsmarknaden fungerar sämre”* (Mörtvik 2012).

Fackförbunden håller inte med om att lägstanivåerna bör sänkas och inte heller att en sänkning skulle skapa fler jobb. De vill snarare höja lägstalönerna och frågan om höjningar av lägstalönerna är ofta med i avtalsrörelsen. Krav på högre lägstalöner har även lagts fram inför avtalsrörelsen 2016 (SR 2015-11-02).

I fackförbundet Handels rapport *Hög lägstalön lönar sig* framgår varför Handels anser att lägstalönenivåerna borde vara högre (Berge 2013). I rapporten analyserar utredaren Agneta Berge hur sambandet ser ut i 27 länder mellan, å ena sidan, lägstalöner och sysselsättningsgrad och, å andra sidan, ungdomsarbetslöshet och arbetslösheten bland befolkningen i stort. Rapporten visar att andra länder som i likhet med Sverige har relativt höga lägstalöner inte har hög ungdomsarbetslöshet, medan länder med låga lägstalöner har högre arbetslöshet bland unga. Berge skriver att hon inte hittar något samband mellan höga lägstalöner och arbetslösheten i hela befolkningen.

På sin hemsida svarar Hotell- och Restaurangfacket på frågan om det stämmer att fler unga skulle få en anställning om lönen var lägre. Deras svar lyder: ”HRFs bestämda övertygelse är att sänkta lägstalöner inom vår bransch inte kommer att leda till fler arbetstillfällen. Och det vet vi eftersom den borgerliga regeringen faktiskt genomfört ett socialt experiment som gör det möjligt att empiriskt kontrollera om ungdomars sysselsättning i vår bransch har med för höga lönekostnader för unga att göra. 1 januari 2009 halverade regeringen arbetsgivaravgifterna för den som anställer unga under 26. Sänkningen motsvarar för arbetsgivaren en sänkning av lönekostnaderna med 13,7 procent. Trots det visar en utvärdering som HRF och Handels gjorde 2010 att de sänkta arbetsgivaravgifterna inte lett till vare sig fler unga anställda eller större andel unga anställda inom branschen.” (HRF u.å.).

Hur mycket ska lägstalönerna sänkas?

Hur stora är då de lönesänkningar som har föreslagits? Det är svårt att peka ut en entydig siffra eftersom de aktörer som vill se sänkta löner ofta är (medvetet) oprecisa med hur mycket de tycker att lönerna bör sänkas. De positiva effekter för arbetsutbudet som vissa menar att sänkta löner ska ge uppstår heller inte vid en viss gräns. Tvärtom så tycks argumenten för sänkta löner implicera att lägstalönerna bör sänkas ända ner till den nivå då ett lönegolv inte längre skulle vara bindande. Det vill säga, när lägstalönen är så låg att ingen kan tänka sig att jobba för den ändå. Var den gränsen går beror på hur generösa de behovsprövade bidragssystemen är, alltså vid vilken nivå staten går in och höjer ett hushålls inkomst så att den hamnar över en viss standard. För att lönesänkningar ska ha någon effekt på arbetsutbudet under den gränsen krävs att också de behovsprövade bidragen sänks. På det sättet är lägstalönerna och bidragssystemen i ett samhälle nära sammankopplade.

I den här rapporten har vi valt att undersöka vad konsekvenserna skulle bli om lägstalönerna sänktes med 25 procent. Det finns flera

anledningar till att vi har valt att titta på just den lönenivån.

Dels är det en nivå som har nämnts explicit av flera förespråkare av sänkta lägstalöner, bland andra Centerpartiet. 25 procent lägre ingångslöner är också den nivå som yrkesintroduktionsanställningarna ligger på, en arbetsmarknadsreform som Centerpartiet är nöjd med som åtgärd för att få ner ingångslönerna.^[8]

Lägstalöner som är 25 procent lägre än de svenska är också i nivå med hur det ser ut i många andra jämförbara länder. I Storbritannien – ett land som Svenskt Näringsliv har pekat ut som förebild – kommer minimilönen för vuxna från och med 2016 att ligga på 7,20 pund i timmen. Ser man bara till växelkursen så motsvarar det en lägstanivå som är i storleksordningen 25 procent lägre än i Sverige.

Under 2015 har man från arbetsgivar sidan framför allt talat om en frysning av lägstalönerna. Arbetsgivarorganisationen inom tjänstesektorn, Almega, är en av de aktörer som aktivast argumenterat för att lägstalönerna inte ska höjas. Vd:n Anna-Karin Hatt har både i en debattartikel i DN och i EFN:s Nyhetsrummet sagt att lägstalönerna bör frysas för att inte utestänga nyanlända på arbetsmarknaden (EFN 2015-09-23). Almeegas förra vd Jonas Milton sade samma sak 2011, men med tillägget att lägstalönerna borde frysas i tio år (Milton 2011). En frysning av de nominella lönerna innebär på sikt både en reallönesänkning och en relativ lönesänkning. Givet att inflationsmålet på två procent uppnås så kommer frysta nominallöner under tio år att innebära en reallönesänkning på drygt 20 procent. Givet en produktivitet utveckling på 1,5 procent per år så borde dock löneökningarna generellt i samhället öka med 3,5 procent per år. Relativt andra löner så innebär en frysning i så fall en sänkning på ungefär 40 procent över tio år. En lönesänkning på 25 procent kan därför ses som en rimlig och något försiktig tolkning av vad en lönefrysning skulle innebära på sikt.

Lönerna inom handeln och restaurangbranschen

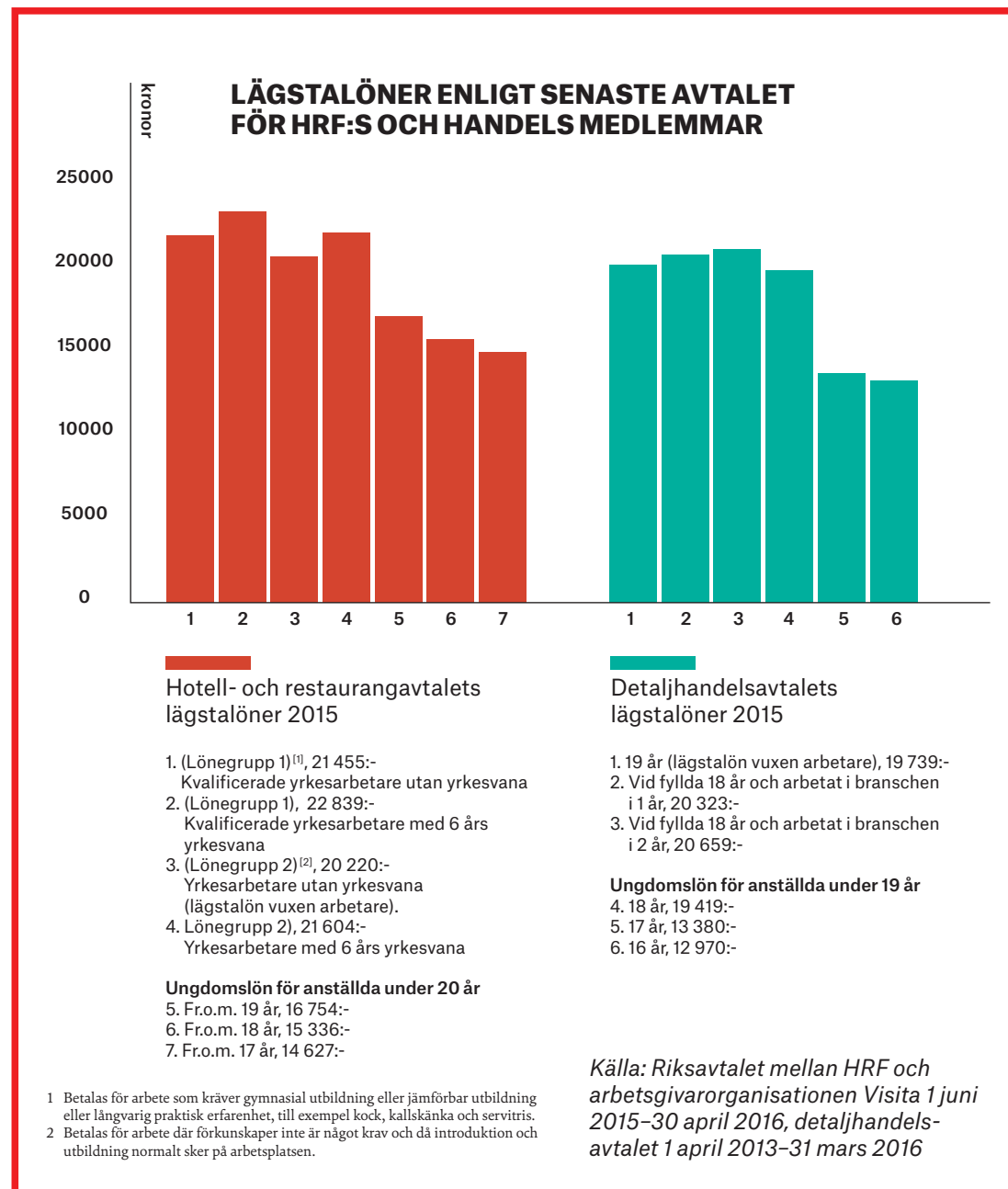
Det är oftast handeln och restaurangbranschen som nämns i debatten om nivån på lägstalönerna. Det är också i de här branscherna som många unga och andra som är nyetablerade på arbetsmarknaden arbetar.

Lägstalönerna för medlemmar inom Hotell- och Restaurangfacket ligger mellan 14 627 och 22 839 kronor i månaden. Differentieringen är beroende av ålder, yrkeserfarenhet och utbildning.

Detaljhandelsavtalet och partihandelsavtalet är Handelsanställdas förbunds två största avtalsområden. Inom den privata handeln är lägstalönerna kopplade till ålder och branschvana. Här börjar lägstalönerna på 12 970 och går upp till 19 739 kronor i månaden.

⁸ Se avsnittet *Den politiska debatten om lönenivåer*

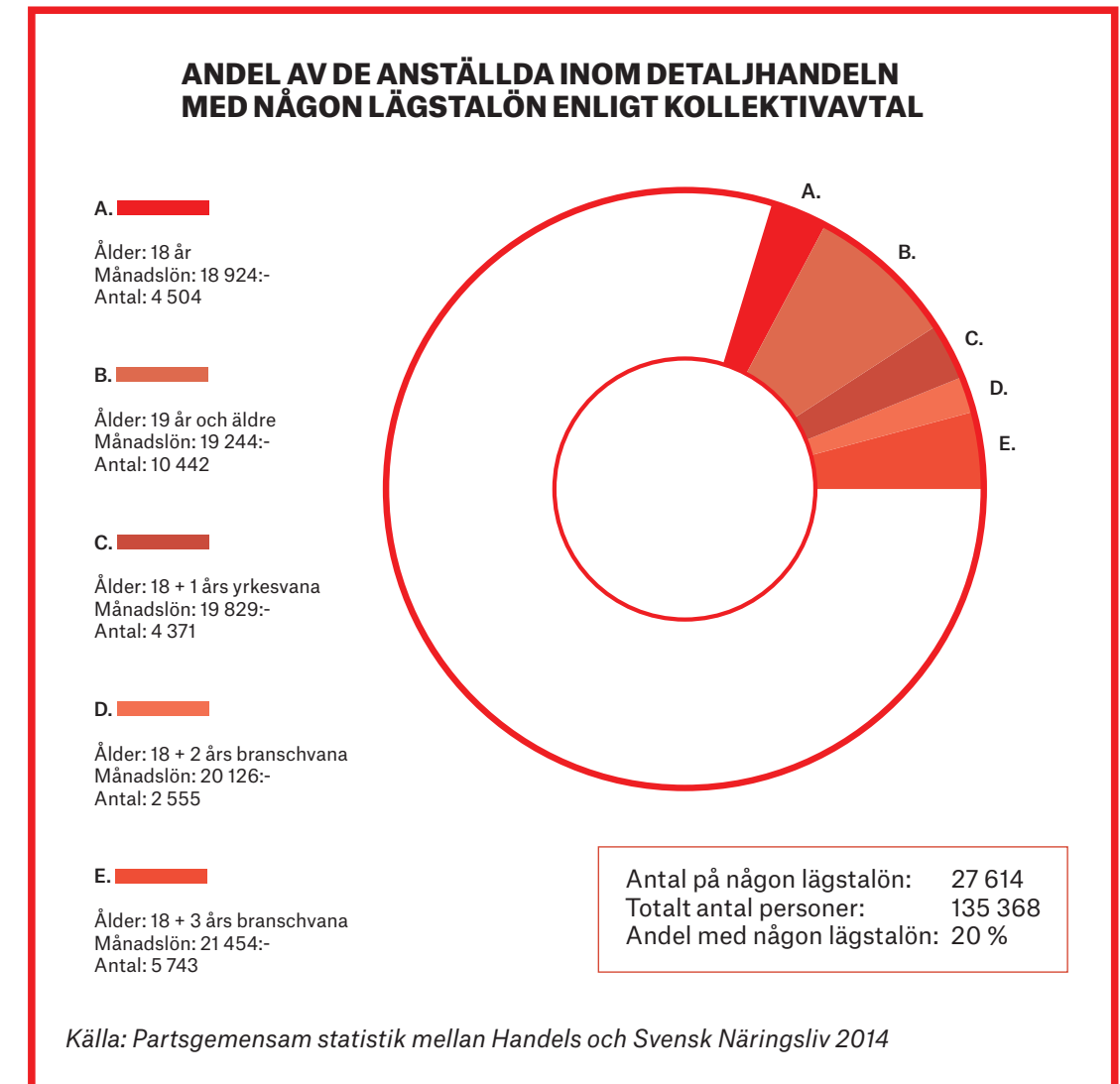
Unionens callcenteravtal ligger lägstalönen för 2015 på 16 471 kronor i månaden för en tjänsteman som fyllt 20 år. Är tjänstemannen över 24 år är lägstalönen för en heltidstjänst 19 085 kronor per månad.

De flesta av avtalen ger dessutom möjlighet till ännu lägre löner i ett introduktionsskede. Vanligt är då att personen får 75 procent av lägstalönebeloppet under en tid.

Sett till alla tre avtalen ligger alltså lägstalönen för en ung vuxen utan yrkesvana i storleksordningen mellan 16 500 och 21 500 kronor i månaden för heltidsarbete. Nettolönen (lön efter skatt) hamnar mellan ca 13 300 och 17 000 kronor per månad.

Andel med lägstalöner

Enligt den partsgemensamma statistiken från 2014 hade 20 procent av medlemmarna i Handelsanställdas förbund, det vill säga 27 614 personer, en lön som motsvarar lägsta lönenivån i avtalen.

Otrygga anställningsformer

I diskussionen om lägstalöner hamnar ofta fokus på personer som är tillsvidare- och heltidsanställda, eftersom det anses vara normen. För de personer på arbetsmarknaden som har deltidsanställningar och/eller visstidsanställningar varvat med perioder av arbetslöshet, ser situationen annorlunda ut. För dem är den timlön som krävs för att kunna leva ett anständigt liv högre, eftersom de arbetar färre timmar och/eller har en otryggare inkomst. Ändå är det ofta de med otrygga anställningar, ofta på deltid, som tjänar lägstalönerna, vilket lyfter frågan om vilka typer av anställningsformer vi egentligen borde fokusera på i debatten om låginkomsttagares levnadsvillkor. Att lyfta fram de otrygga anställningarna och ofrivillig deltid är därför viktigt i debatten om vilka lönenivåer som krävs för att leva ett anständigt liv.

Tidsbegränsade anställningar

Det är inte bara förslag om sänkta löner som förs fram av arbetsgivare och borgerliga politiker, utan också krav på flexibla anställningsformer. Flexibla anställningar påverkar möjligheten för personer med de lägsta lönerna att leva ett anständigt liv på flera sätt. Det kanske viktigaste är att inkomsterna blir mer osäkra och oregelbundna när anställningarna blir mer otrygga. Då krävs det att en har möjlighet att bygga upp en ekonomisk buffert för att klara glapp mellan olika jobb eller uppdrag, en plötslig sänkning av arbetstiden eller andra förändringar i ett allt mer flexibelt arbetsliv.

År 2007 infördes anställningsformen allmän visstid, en regeländring som underlättar för arbetsgivare att ha personal anställd på tidsbegränsade kontrakt. En annan anställningsform som har spridit sig de senaste åren är också de så kallade sms-anställningarna, som erbjuder ännu sämre trygghet än tidsbegränsade anställningar eftersom arbetstiden inte är förutbestämd. Bland de tidsbegränsade anställningarna tillhör sms-anställningarna kategorin kallas vid behov, som under perioden 2005–2014 i genomsnitt utgjorde 18,4 procent av alla tidsbegränsade anställningar (SCB 2014).

Trots regler om att de tidsbegränsade anställningarna måste övergå i tillsvidareanställning efter två år är det många som jobbar på visstidskontrakt hos samma arbetsgivare längre än så. Det är vanligt att olika tidsbegränsade anställningar staplas på varandra. 48,4 procent av de tidsbegränsat anställda under 2014 hade haft fler anställningar hos samma arbetsgivare. 7,2 procent av de visstidsanställda uppgav att de arbetat hos samma arbetsgivare i fem år eller mer, vilket motsvarar cirka 39 000 personer. 22 000 av dessa hade haft en sammanhängande anställning hos en och samma arbetsgivare i fem år (SCB 2014).

Andelen med en tidsbegränsad anställning av det totala antalet anställda har legat rätt konstant runt knappt 16 procent det senaste decenniet. En stor ökning inträffade dock under 90-talskrisen, från i genomsnitt 11 procent under 90-talets första hälft till dagens nivåer. Antalet personer med en tidsbegränsad anställning år 2014 var 694 000, vilket innebär en ökning med ungefär 50 000 personer över decenniet. Ökningen beror i första hand på befolkningstillväxten (SCB 2014).

De tidsbegränsade anställningarna är vanligast inom arbetaryrken, som utgör största delen av de yrken som betalar en lägstalön. Första kvartalet 2014 var 20 procent av arbetarna tidsbegränsat anställda, jämfört med 12 procent av tjänstemännen. Det är fler arbetarkvinnor än arbetarmän som har en tidsbegränsad anställning: 25 respektive 17 procent.

Tidsbegränsade anställningar är vanligast inom sektorerna hotell och restaurang, kultur, nöje och fritid, där 43–45 procent har tidsbegränsade anställningar. Inom hemtjänsten och detaljhandeln uppgår de tidsbegränsade anställningarna till omkring 30 procent. Tidsbegränsade anställningar är alltså överrepresenterade inom yrken som ofta erbjuder den lägsta lönenivån som ingångslön.

Av samtliga tidsbegränsat anställda uppgav 70 procent att de hellre skulle vilja ha en tillsvidareanställning än en visstidsanställning. De flesta är alltså visstidsanställda hos en arbetsgivare på grund av att de inte blir erbjudna en tillsvidareanställning (LO 2014).

Både Hotell- och restaurangfacket och Handels vittnar om att det oftast är de tillfälliga anställningarna som betalar lägstalönenivån. De är ofta också på deltid, vilket gör de som är anställda under sådana former ännu mer ekonomiskt utsatta.

Anställningar utan kollektivavtal

Samtidigt som anställningsformerna blir alltmer flexibla skapas många nya arbetstillfällen i små företag utan kollektivavtal. År 2005 saknade mindre än hälften av företagen med upp till 49 anställda kollektivavtal. År 2010 hade andelen stigit till 58 procent. Enligt en uppskattning är nästan en halv miljon anställda i företag utan kollektivavtal, och bland dessa är unga och andra personer som är nya på arbetsmarknaden överrepresenterade. Det förekommer att anställda i företag utan kollektivavtal inte får ut överenskommen lön eller inte får någon lön alls, eller att anställningen har avbrutits godtyckligt. Att arbeta på en arbetsplats som inte har tecknat kollektivavtal innebär också att den anställda oftast saknar tjänstepension samt försäkringskydd vid skada och sjukdom. Dessutom är den fackliga organisationsgraden lägre bland personer med tillfälliga anställningar vilket ökar deras utsatthet än mer (AMF 2013).

Ofrivillig deltid

Drygt en miljon svenskar har någon typ av deltidsanställning. En stor del av dem jobbar ofrivilligt deltid i stället för heltid. Bland dem finns dels de som inte orkar jobba heltid eftersom de har blivit utslitna på grund av krävande arbetsuppgifter, dels de som har gått ner i arbetstid för att vårda barn eller anhöriga, men också de som helt enkelt inte blir erbjudna heltid av sina arbetsgivare. Den senare gruppen, alltså de som vill och kan arbeta mer men inte får, kallas i SCB:s statistik för undersysselsatta.⁹ Bland deltidsarbetare var nästan var femte undersysselsatt år 2014, vilket motsvarar 238 000 personer. Omkring två tredjedelar av dem var kvinnor. Genomsnittsarbetstiden bland de undersysselsatta var 26,5 timmar per vecka, vilket är 66 procent av en heltid och 12,7 timmar mindre än de önskade arbeta. Hotell och restaurang var den bransch som hade störst andel undersysselsatta, där omkring var sjätte anställd ville och kunde arbeta mer än vad de fick. Det största antalet undersysselsatta jobbar dock inom vård och omsorg (SCB 2015). Undersysselsättning är alltså ett vanligt problem inom branscher som betalar låga löner. Det är också vanligare bland personer med tidsbegränsade anställningar och bland unga (SCB 2013).

Bland deltidsarbetare finns också de som har gått ner i arbetstid

⁹ För att räknas som undersysselsatt räcker det med att vilja och kunna arbeta mer än man gör. Även heltidsarbetare kan alltså vara undersysselsatta.

Dessa personer har svårt att klara sig med dagens lägstalönerna och skulle naturligtvis bli än mer utsatta om deras lön skulle sänkas ytterligare.

för att vårda barn eller anhöriga/släktingar. År 2014 var det 169 000 personer som uppgav att de arbetade deltid av den här orsaken. En övervägande majoritet av dessa var kvinnor (SCB u.å.). Även om det i den officiella statistiken inte räknas som ofrivillig deltid så handlar det ändå om personer som i någon mån inte har möjlighet att arbeta heltid.

Till det ska läggas alla de som tvingas gå ner i arbetstid för att inte slita ut sig, eller för att de redan har slitit ut sig på sin arbetsplats. Yrken med så krävande arbetsuppgifter och arbetspass finns ofta inom vård och omsorg.

Inom gruppen deltidsarbetare ryms alltså en stor grupp som av någon anledning inte har möjlighet att arbeta heltid, som tjänar en låg lön som inte sällan är någon typ av lägstalön, och som dessutom har en tidsbegränsad anställning. Dessa personer har svårt att klara sig med dagens lägstalönerna och skulle naturligtvis bli än mer utsatta om deras lön skulle sänkas ytterligare.

Inkomster utöver lön

Den vanligaste inkomsten som en person har är lön, men även sjuklön, sjukpenning, pension och arbetslöshetsersättning räknas som inkomst. Den nivå på inkomstsänkning vi har valt att undersöka i den här rapporten är hämtad från debatten om lägstalöner och är därför mest relevant för heltidsarbetare, eftersom heltid fortfarande anses vara normen.

Rapportens analys – hur en heltidsarbetare som tjänar en lägstalön skulle klara sig med 25 procents lägre inkomst – kan förstås också användas för att svara på om det går att leva ett anständigt liv på en sjukpenning, a-kassa eller föräldraförsäkring som är 75 procent lägre än en heltidslön baserad på dagens lägstalönnivå.^[10]

A-kassa

En förutsättning för ett anständigt liv är fungerande trygghetssystem. Du ska inte behöva bli utan hem och annan trygghet på grund av arbetslöshet. Ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen uppgår till en viss andel av lönen. Om lönen sänks, sänks också ersättningen från a-kassan.

För många med osäkra jobb är det svårt att kvalificera sig till a-kassan. I den alltmer flexibla arbetsmarknaden där allt fler tvingas att hoppa mellan olika kortare anställningar är det svårt för många att klara av arbetsvillkoret som finns i reglerna för a-kassan. Enligt Arbetslöshetskassornas samorganisation, SO, är majoriteten av alla

arbetslösa underförsäkrade. I sin rapport för 2012 skriver SO att en tredjedel av arbetskraften står utan inkomstrelaterat försäkringsskydd vid arbetslöshet och att andelen är högre bland ungdomar där hälften är utanför (Arbetslöshetskassornas samorganisation 2012).

Tanken bakom förändringarna har varit att sämre a-kassa ska få fler att jobba hårdare för att inte bli arbetslösa och att arbetslösa ska anstränga sig ytterligare för att få jobb. Detta har varit en viktig del av den så kallade arbetslinjen som Alliansregeringen drivit. Men facken är ytterst kritiska till detta orsakssamband. I en rapport från 2013 argumenterar exempelvis TCO för att en fungerande arbetslöshetsförsäkring skulle bidra mer till arbetslinjen (TCO 2013).

I september 2015 förstärkte den nya rödgröna regeringen a-kassan. Golvet höjdes från 320 kronor till 365 kronor per dag och taket höjdes från 680 kronor till 910 kronor per dag.

Pension och andra inkomstbaserade transfereringar

Storleken på pension, sjukpenning, föräldraförsäkring och andra offentliga transfereringar är också till stor del baserad på vilken lön du har när du arbetar. Har du en låg lön kommer du att få en ännu lägre pension när du blir gammal, eller ännu lägre sjukpenning när du blir sjuk. Sänkta lägstalöner innebär därför automatiskt sänkt pension, sjukpenning och föräldraförsäkring. Hur stor sänkningen kommer att bli i relation till lägstalöner beror dels på hur länge personer på arbetsmarknaden tjänar en lägstalön, dels på hur mycket en sänkning av lägstalöner påverkar andra låga löner.

Enligt IFAU:s rapport om ingångslöner ligger 3,6 procent kvar på den lägsta lönnivån efter elva års anställning, även om de flesta lämnar lägstalönnivån efter ett år (Forslund et al. 2012). För många skulle alltså en sänkning av lägstalöner, under en längre tid, ha en direkt påverkan på sjukpenning och föräldraförsäkringen, och för vissa även en direkt påverkan på pensionen.

Även för de som har en inkomst från ett heltidsjobb påverkar nivåerna i transfereringssystemen möjligheten att leva ett anständigt liv, eftersom det påverkar behovet av privat sparande. Om din lön inte berättigar dig till en pension, sjukpenning eller föräldraförsäkring som går att leva på, måste du betala mellanskillnaden själv. Ditt privata sparande måste i så fall öka, vilket ger mindre pengar över till annat.

Övriga faktorer som påverkar den disponibla inkomsten

Den disponibla inkomsten, alltså de pengar du kan använda för privat konsumtion, beror dels på hur mycket av din lön du har kvar efter skatt, dels på hur mycket du får i olika typer av bidrag. För många hushåll med låg inkomst utgör behovsprövade bidrag och barnbidrag ofta en viktig del av hushållsekonomin.

¹⁰ I alla dessa fall blir den inkomstnivå som undersöks godtyckligt vald och bör inte nödvändigtvis ses som representativ för någon av dessa grupper.

Bostadsbidrag

Bostadsbidraget är ett behovsprövat bidrag som är till för att hjälpa hushåll med låga inkomster, framför allt barnfamiljer, att få hushålls-ekonomi att gå runt. Personer utan hemmavarande barn kan bara vara berättigade till bostadsbidrag upp till 29 års ålder. Ensamstående personer i den gruppen kan få bostadsbidrag om deras inkomst är under 86 720 kronor per år eller 7 226 kronor per månad. För gifta och samboende under 29 år utan barn är inkomstgränsen 103 720 kronor per år eller 8 643 kronor per månad tillsammans. För barnfamiljer är kraven för att få bostadsbidrag lägre och det finns heller ingen åldersgräns. Bidraget minskas för en ensamstående om dennes inkomst överstiger 117 000 per år, och för samboende om deras inkomst överstiger 58 500 var. Bidraget upphör helt om de samboendes sammanlagda inkomst överstiger 426 000 per år (Försäkringskassan u.å.).^[11]

Bostadsbidragets storlek beräknas på den förväntade årsinkomsten. Skulle inkomsten i efterhand visa sig ha blivit högre finns det risk att den som fått bostadsbidrag blir återbetalningsskyldig. En student eller en arbetstagare med olika tillfälliga anställningar kan ha svårigheter att i förväg räkna ut sin årsinkomst och kan komma att bli återbetalningsskyldig i efterhand. Enligt Försäkringskassans egna undersökningar har var tredje person som fått bostadsbidrag sedan 2006 blivit återbetalningsskyldig (SR 2012-12-31).

Vänsterpartiet skriver apropå åldersgränsen för bostadsbidraget i en motion till riksdagen att det kommer att ha en hämmande effekt för vuxnas kompetensutveckling senare i livet och motverkar livslångt lärande (Riksdagsmotion 2012/13: Sf223).

I samma motion skriver Vänsterpartiet: ”Ett av de mera uppmärksammade problemen med bostadsbidraget är regeln om att det ska baseras på den taxerade inkomsten och att den fördelas lika på alla årets månader. Det är svårt att förutse vilka inkomster man får och därför kan behovet av bostadsbidrag variera starkt under året. Kraftigt ändrade inkomster under året leder antingen till återbetalning eller till ett ökat bidrag, dock alltid i efterskott. Den totala inkomstskatten blir däremot oförändrad. Kopplingen till inkomstskattesystemet är därmed svag. Kopplingen mellan bostadsbidragssystemet och socialbidragssystemet är däremot starkare. Båda är behovsprövade utifrån hushållets inkomster och tillgångar.”

Barnbidrag

Barn som bor i Sverige har rätt till barnbidrag. Barnbidraget betalas ut från och med månaden efter barnets födelse och är skattefritt. Barnbidrag betalas ut till och med det kvartal då barnet fyller 16 år. Föräldrar som har gemensam vårdnad om sitt barn kan välja vem som ska få barnbidraget.

Barnbidraget år 2015 är 1 050 kronor för första barnet.

11 Siffrorna är för 2015.

Flerbarnstillägget börjar vid två barn. Det andra barnet berättigar till 1 200 kronor per månad, det tredje barnet 1 654 kronor och så vidare (Försäkringskassan u.å.).

Barnbidraget är ett resultat av familje- och välfärdspolitiska prioriteringar och ett sätt att motverka barnfattigdom. Men trots ambitionen med barnbidraget lever alltför många barn i Sverige under fattigdomsgränsen. Enligt Rädda Barnens statistik från 2012 levde 230 000 barn i familjer under svåra ekonomiska omständigheter (Rädda Barnen 2014).

Underhållsstöd

I fall där ett barn har två föräldrar men bor hos den ena föräldern ska den andra föräldern betala underhållsbidrag. I de fall där det av någon anledning inte fungerar med underhållsbidrag kan barnet ha rätt till underhållsstöd. Det är ett behovsprövat bidrag som betalas ut av försäkringskassan. Underhållsstödet är högst 1 573 kronor per barn och månad, och betalas ut till den förälder som barnet bor och är folkbokförd hos (Försäkringskassan u.å.).

Skatter

Hushållens disponibla inkomst bestäms också av hur stor del av lönen som dras i skatt. En person som bor i Stockholm och tjänar 19 739 kr/mån, vilket är handelslägstalön för vuxna, betalar 3 865 kr i skatt varje månad.^[12] De aktörer som förespråkar sänkta lägstalöner brukar ofta föreslå sänkt skatt som ett sätt att kompensera låginkomsttagare och få deras ekonomi att gå ihop. Jobbskatteavdraget lanserades delvis som en åtgärd för att få löntagare att kunna leva på sin lön. Ett nyare exempel kommer från Kristdemokraterna som har lanserat ett förslag om att de första 500 000 kronorna en person tjänar ska vara skattefria – en skattelättnad direkt riktad till nyetablerade på arbetsmarknaden (Kristdemokraterna 2015). I en debatt i SVT:s Agenda mellan Svenskt Näringslivs chef Carola Lemne och LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson diskuterades ingångslöner. Lemnes budskap var att ”ingångslönerna måste sluta öka mer [i procent] än snittlönerna”, vilket är i linje med arbetsgivarorganisationens budskap om frysta ingångslöner. För att få personer med lägstalön att klara sig ekonomiskt föreslog Lemne sänkt skatt för låginkomsttagare. Liksom flera gånger tidigare pekade hon på Storbritannien som exempel, där det belopp en kan tjäna skattefritt per år ligger på 10 600 pund, vilket motsvarar ungefär 133 700 svenska kronor^[13]. Om vi skulle införa samma höga grundavdrag i Sverige skulle det innebära en skattelättnad på ungefär 1 300 kronor per månad för någon som tjänar lägstalönen

12 1 oktober 2015.

13 Växelkurs i oktober 2015.

Enligt Rädda Barnens statistik från 2012 levde 230 000 barn i familjer under svåra ekonomiska omständigheter.

(Rädda Barnen 2014)

inom handeln – ett ansenligt tillskott till hushållskassan alltså.^[14] I Storbritannien är dessutom marginalskatten på låga inkomster över grundavdraget 20 procent. För att någon som tjänar lägsta lönen inom handeln ska få ut samma nettolön med det brittiska skattesystemet som med det svenska räcker det med en bruttolön som är 14 procent lägre, det vill säga knappt 17 000 kronor i månaden.^[15]

Sänkta skatter som lösning på låg levnadsstandard

Om jämförelsen med Storbritannien dras till sin spets så ser dock bilden annorlunda ut. Den brittiska lagstadgade minimilönen kommer från och med april 2016 att vara 7,20 pund i timmen, vilket motsvarar en månadslön på ungefär 14 900 svenska kronor för ett heltidsjobb.^[16] Givet det brittiska skattesystemet ger det en disponibel inkomst på 14 150 kronor i månaden.^[17] Det är 1 724 kronor lägre än de 15 874 kronor som en person som tjänar lägsta lönen inom handeln får ut efter skatt. En britt som tjänar minimilönen har alltså mindre pengar att röra sig med än en svensk som tjänar lägsta lönen, trots lägre skatt.

Levnadskostnaderna är också högre i Storbritannien, framför allt för hushåll med barn eftersom barnomsorgen är betydligt dyrare. Kostnaden för barnomsorg heltid för två barn ligger i storleksordningen 16 000 kronor i månaden i London (Greater London authority 2014), jämfört med 2 100 kronor i Sverige. På grund av detta ligger också levnadslönen – alltså den lön som krävs för att kunna leva ett acceptabelt liv – för en barnfamilj i London långt över den nya minimilönen på 7,20 pund i timmen, en lön som David Camerons regering ironiskt nog har döpt till *The national living wage*. Och då är ändå levnadslönen uträknad utifrån ett hushåll som bor i någon typ av social housing, alltså lägenheter med hyror som ligger väsentligt under marknadspriset.

Samma bild träder fram, fast ännu tydligare, när en tittar på disponibel inkomst och levnadskostnader i USA. Skatten är betydligt lägre, men eftersom de privata kostnaderna för barnomsorg och sjukvård är betydligt högre så hamnar levnadslönen i storstäder på ungefär samma nivå som de svenska lägsta lönerna. För hushåll med fler än ett barn blir levnadslönen till och med betydligt högre (Living wage calculator 2014).

Slutsatsen är att låginkomsttagare i länder med lägre skatter – som exempelvis Storbritannien eller USA – inte har lättare att leva på sin lön än låginkomsttagare i ett land som Sverige där skatterna är högre. Tvärtom så hamnar levnadslönen i lågskattesamhällen intressant nog

14 Givet att inkomster utöver den summan beskattas med 30 %.

15 Växelkurs i oktober 2015.

16 Växelkurs i oktober 2015.

17 750 kr i månaden kan ses som den lägsta skatt en person som tjänar minimilönen i normalfallet behöver betala. Andra skatter kan tillkomma.

väldigt nära de svenska avtalsenliga lägsta lönerna. I London ligger levnadslönen exempelvis på 115 kronor i timmen^[18], vilket kan jämföras med lägsta lönen inom handeln som ligger på 119 kronor i timmen. Budskapet om lägre lägsta löner och lägre skatt – vilket är det som arbetsgivarorganisationer och borgerliga partier vill åstadkomma – måste ses i relation till andra länder som redan har lägre lägsta löner och lägre skatter, såsom Storbritannien och USA. I bägge dessa länder ligger minimilönen långt under levnadslönen för många typer av hushåll, framför allt för hushåll med barn.

UTGIFTER: HUR MYCKET KOSTAR DET ATT LEVA ETT ANSTÄNDIGT LIV I EN STORSTAD I SVERIGE I DAG?

I den här rapporten har vi räknat ut kostnaden för att leva ett anständigt liv för olika typer av hushåll. Uträkningarna är huvudsakligen baserade på Konsumentverkets normer för levnadskostnader. Eftersom vi har utgått från hushåll i Storstockholm har vi frångått de siffrorna i de fall där det har gått att hitta mer exakta siffror, till exempel när det gäller hyreskostnader och kollektivresor. Fack- och a-kasseavgiften är också justerad eftersom vi utgår från personer som jobbar inom handeln eller hotell- och restaurangbranschen. Vi har räknat på den genomsnittliga avgiften hos Handels och HRF för respektive inkomstgrupp. Vi har inte inkluderat några kostnader för bil, eftersom det i regel inte är en nödvändighet i en storstad. Boendekostnaderna är uträknade utifrån ett anpassat boende för respektive hushållstyp, det vill säga en tvåa för singelhushållet och en trea för barnfamiljerna. Även om en person som bor själv i en etta inte räknas som trångbodd så har vi räknat på kostnaderna för en tvåa, eftersom det är i linje med Konsumentverkets norm. Boytan och kvadratmeterkostnaden är uträknade utifrån genomsnittet för hyreslägenheter i Storstockholm för respektive lägenhetstyp. Elkostnaderna är hämtade från Swedbanks normer för levnadskostnader, eftersom de varierar för mycket beroende på elavtal för att Konsumentverket ska vilja ge en specifik siffra. För en mer grundlig redogörelse för hur kostnaderna har räknats ut, se bilaga 1.

Till de nödvändiga kostnaderna har vi också lagt en buffert på 15 procent för oförutsedda nödvändiga utgifter som är för stora för att kunna inkluderas i en månadsbudget. Det är samma storlek på buffert som Greater London authority använder när de gör motsvarande beräkningar av levnadslönen i London.^[19]

18 Växelkurs i oktober 2015.

19 Uträkningen av bufferten skiljer sig något från hur de har gjort i den engelska studien. Skillnaden gör att vi antar en något lägre buffert. För mer detaljer, se bilaga 1.

En britt som tjänar minimilönen har alltså mindre pengar att röra sig med än en svensk som tjänar lägsta lönen, trots lägre skatt.

Konsumentverkets beräkning av vad det kostar att leva i Sverige

Konsumentverket räknar årligen ut kostnader för skäligen konsumtion för några av hushållens vanligaste utgiftsområden. Denna beräkning lämnas till regeringen som underlag för deras beräkning av riksnormen för försörjningsstöd. Kostnaderna är tänkta att motsvara en fullgod levnadsstandard utan överflöd. Den motsvarar ungefär den standard som exempelvis levnadslönen i Storbritannien är uträknad utifrån, som definieras som låg men acceptabel.

Enligt deras beräkningar är kostnaderna för en man som är 20 år och bor i egen bostad med två rum och kök 12 880 kronor per månad (Konsumentverket u.å.). Kostnaderna för en kvinna i samma ålder beräknas vara 12 580 kronor i månaden. I båda beloppen ingår mat, hushållsprodukter såsom toalettpapper och rengöringsmedel, möbler, dator, telefon och internet, hyra inklusive energikostnader, hemförsäkring, hygienartiklar, kläder och skor, nöjen och fritidsaktiviteter, fackavgift och a-kassa samt kollektiva lokalresor.

Kostnader som inte ingår i Konsumentverkets normer är till exempel semester och nyinköp till hushållet. Visst sparande är dock inkluderat, framför allt under kategorin kläder och skor och hemutrustning där respektive summa är tänkt att täcka kostnaderna för nyinköp av till exempel en ny jacka eller dator när den gamla har blivit för gammal. Det finns dock inget rum för oförutsedda utgifter, till exempel om datorn skulle gå sönder, utan sparandet bör mer ses som avskrivningskostnader.

I normen för ”skäligen levnadskostnader” ingår heller inte ”skadliga” varor såsom tobak och alkohol. Konsumentverkets beräkningar är således i viss mån normativa snarare än bara deskriptiva. De säger alltså något om vad människor borde konsumera, snarare än att bara beskriva vad de faktiskt konsumerar (Konsumentverket 2009).

Andra aktörer som räknar ut levnadskostnader

Det är inte bara Konsumentverket som räknar ut hur stora levnadskostnaderna är i Sverige. Även bankerna gör sådana beräkningar som bland annat ligger till grund för deras beslut om bolån. Kostnadsnivåerna ligger på ungefär samma nivå som för Konsumentverket. Enligt Swedbank ligger de grundläggande levnadskostnaderna utöver bil och bostad på 6 480 kronor per månad för en ensamstående. Det är i stort sett lika mycket som motsvarande siffra hos Konsumentverket.

Regionala skillnader i utgifter

Parametrar som kan skilja sig åt mellan stad och landsbygd eller mindre orter är transportkostnader och matpriser. Matpriser skiljer sig åt över landet. Enligt PRO:s årliga prisundersökning toppar år 2014 Dalarna listan över dyraste matkassen tätt följt av Stockholm och Medelpad (PRO 2014). Billigaste matkassen finns i Blekinge, Skaraborg och södra Älvsborg. Prisskillnaderna är också stora mellan butiker beroende på storlek, där små butiker generellt har ett högre prisläge.

Utgifter för bostad

Boendekostnaden är nära kopplad till en stads bostadsmarknad. I Norrlands inland, Åsele, kan hyran för en tvåa på 55 kvm ligga på strax under 3 000 kronor (Åsele kommun 2015). Snitthyran för samma boyta i Storstockholm ligger på drygt 5 500 kronor.^[20] I storstäder är köerna till hyresrätter längre vilket gör att de inte är lika tillgängliga. En person som nyligen har flyttat hemifrån eller som flyttar till en storstad för att få jobb har svårt att få ett förstahandskontrakt på en hyreslägenhet. Bostadsrätter är också generellt dyrare i storstäder än på mindre orter.

Tillgången till en bostad där en kan dra sig tillbaka, vila, göra mat, få möjlighet till lugn och ro eller bjuda hem vänner och familj borde vara en självklarhet. Men bostadspolitiken har ändrat inriktning. Medan marknadsfokuseringen har blivit tydligare har alla krav på en jämlik bostadspolitik uttraderats från de bostadspolitiska målen.

Det bostadspolitiska målet från 2002 hade ambitioner för att uppnå jämlikhet:

”Alla ska ges förutsättningar att leva i goda bostäder till rimliga kostnader och i en stimulerande och trygg miljö inom långsiktigt hållbara ramar. Boende- och bebyggelsemiljön skall bidra till jämlika och värdiga levnadsförhållanden och särskilt främja en god uppväxt för barn och ungdomar. Vid planering, byggande och förvaltning skall en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling vara grunden för verksamheten.”

2008 ändrades och förkortades bostadspolitikens mål till:

”En långsiktigt väl fungerande bostadsmarknad där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven” (Regeringen u.å.)

Formuleringarna om jämlika och värdiga levnadsförhållanden eller socialt hållbar utveckling har alltså tagits bort och ersatts av ett enda mål: *en väl fungerande bostadsmarknad*. Det finns dock inget land i världen där ”en väl fungerande bostadsmarknad” klarar av att tillhandahålla rimligt prissatta bostäder för alla som behöver det. Det offentliga har alltid behövt gå in med någon typ av subventioner, antingen genom att erbjuda öronmärkta bostäder till låginkomsttagare, så kallad social housing, eller – som i Sverige – en kombination av allmännyttan, hyresreglering och bostadsbidrag. Om bostadspolitiken inte uttryckligen syftar till att tillhandahålla en bostad till alla som behöver det, finns det lite som talar för att rimligt prissatta hyresrätter byggs i tillräcklig utsträckning.^[21]

20 Källa SCB.

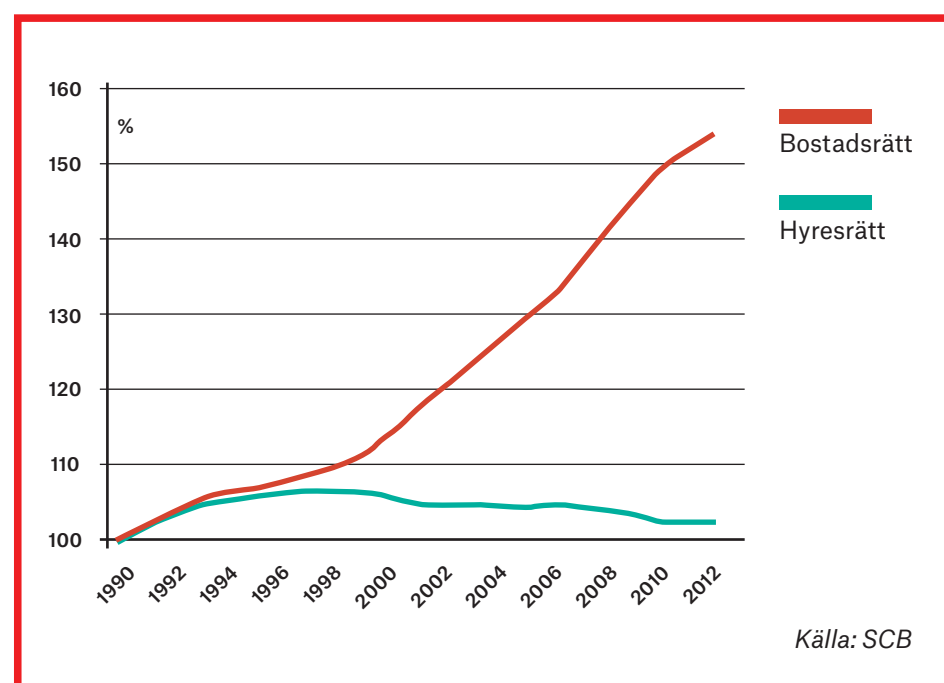
21 En version av samma resonemang förekommer i Scocco 2015.

Enligt Hyresgästföreningen handlar bostadsbristen inte bara om att den politiska styrningens mål har ändrats. De menar att det byggs för lite och där det byggs blir hyrorna alltför höga. Bostadsbyggandet kostar mycket pengar och staten har inte varit villig att stödja byggandet ekonomiskt. Historiskt har Sverige haft omfattande stöd i form av räntebidrag, förmånliga lån, investeringsstöd med mera för att stimulera bostadsbyggande, men i dag används dessa verktyg inte tillräckligt mycket (Engman 2013). Sahar Amini har i sitt examensarbete vid Lunds tekniska högskola resonerat kring frågan om det råder bostadsbrist i Sverige (Amini 2011). Amini menar att frågan måste ses i relation till vad som är rimlig arbetsinsats för att få en bostad. Enligt Amini råder det bostadsbrist i Sverige. Bostadsbristen definieras inte som att det finns många människor som är tvungna att sova i trappuppgångar och tälta i parker. I stället menar Amini att det råder bostadsbrist eftersom så många saknar möjlighet att ha en egen lägenhet med förstahandskontrakt i ett bra läge och med rimlig hyra.

Bostadsbristen är heller inte längre en storstadsfråga. Enligt Boverket uppger drygt hälften av Sveriges kommuner att de har ett underskott på bostäder. Boverket pekar på omvandlingen till bostadsrätter i storstadsregionerna som en anledning till problemet. Färre hyresrätter och fler som flyttar till storstäderna på grund av exempelvis jobb bidrar till att bostadsköerna ökar. Stockholms stads bostadskö har ökat med 80 procent på tio år (Hem & Hyra 2014).

Anledningen till att bostadskön ökar är att det byggs för lite samt att tillgången på hyresrätter har blivit sämre. Mellan år 2000 och 2012 ombildades ca 160 000 hyresrätter till bostadsrätter i landet. Av dessa finns 72 procent eller ca 115 000 i Stockholms län.

Bilden nedan illustrerar hur antalet bostadsrätter och hyresrätter förändrats 1990–2012.

Från 1990 till 2012 har antalet hyresrättslägenheter i Sverige ökat med 2 procent (102 i diagrammet) medan antalet bostadsrättslägenheter har ökat med 54 procent (154 i diagrammet). Sett till antal lägenheter innebär det att det fanns 1 554 457 hyresrätter 1990 och 1 588 717 år 2012. Motsvarande för bostadsrätter är 616 078 lägenheter 1990 och 947 102 år 2012. År 2014 var antalet hyresrätter i Sverige uppe 1 781 289.^[22]

Nyproducerade lägenheter är generellt dyrare än gamla lägenheter. Genomsnittshyran i hela riket för en nyproducerad tretrumslägenhet är knappt 10 000 kronor i månaden medan en äldre lägenhet kan kosta hälften så mycket.^[23]

Höga hyror är ett problem som särskilt drabbar unga och andra personer som inte har hunnit etablera sig på bostads- eller arbetsmarknaden. Drygt hälften av landets kommuner uppger att det är svårt för unga att hitta en bostad (Hem & Hyra 2014). De lediga lägenheter som ändå finns är många gånger för stora eller för dyra. Unga lägger i dag ner nästan en tredjedel av den disponibla inkomsten på boendet vilket enligt Boverket är en ökning jämfört med tidigare år. Höga boendekostnader gör att individen blir extra utsatt vid separation, sjukdom eller arbetslöshet. En person utan fast månadsinkomst har dessutom svårare att binda sig till en hög månadshyra.

Enligt Hyresgästföreningens förra ordförande Barbro Engman är personer med låg inkomst ointressanta att bygga för. ”Om man tittar på där de bor idag så bor de oftast i hus som behöver renoveras, stambytas och byggas om. Det förekommer att hyreshöjningarna hamnar på 25 till 60 procent och det leder ibland till att många inte kan flytta tillbaka efter att husen har blivit renoverade. Med tanke på att de flesta av hushållen i storstäderna är singelhushåll, så är det oftast en person som ska klara denna höjning.” (Engman 2013)

Den förra regeringen använde bostadsbristen för att motivera en del marknadsanpassningar inom bostadspolitiken. Enligt lagen om privatuthyrning som infördes den första februari 2013 fick den som äger en bostadsrätt möjlighet att ta ut en högre andrahandshyra. Detta skulle leda till att fler skulle vilja hyra ut i andra hand. Men att höja taket för vad en andrahandslägenhet kan kosta gynnar inte dem som på grund av låg inkomst och otrygg anställning står utanför bostadsmarknaden.

Enligt den dåvarande regeringens egna exempel skulle lagen göra att en andrahandshyra på 11 900 kronor för en lägenhet där avgiften är 1 900 kronor kan anses vara rimlig. I ett faktablad utgivet av Regeringskansliet gavs följande exempel:

”En bostadsrättslägenhet som är värd tre miljoner kr hyrs ut i andra hand. Avgiften till föreningen är 1 900 kr per månad. Med en skälig avkastningsränta om fyra procent ger det följande kostnader för

22 SCB:s statistik för boende, byggande och bebyggelse.

23 SCB:s statistik för 2014.

hyresvärden per månad. $(3\,000\,000 \times 0,04)/12 + 1\,900 = 11\,900$ kr.

Om hyran bestämts till 10 000 kr per månad, har hyresvärden ingen möjlighet att begära höjning hos nämnden. Om hyran i stället bestämts till 13 000 kr, kan hyresgästen begära en sänkning av hyran hos hyresnämnden. Hyresnämnden ska då sänka hyran i den mån den påtagligt överstiger 11 900 kr.” (Regeringen 2013)

Den nya lagen påverkade omgående utbudet och priserna. En ny undersökning av Dagens industri från januari 2015 visar att andrahandshyrorna i Stockholm har blivit nästan 30 procent dyrare på två år. Snitthyran för en andrahandsetta är 6 800 kronor – en ökning med 10 procent på ett år. Snitthyran för en andrahandstvåa är ca 10 500 medan priset för en trea är ca 500 kronor högre (Dagens industri 2015). Så här säger Stellan Lundström, professor i fastighetsekonomi, om huruvida de ökade hyrorna kommer att resultera i mer segregering: *”Ja, det är klart att om det är friare prissättning så är det de mer kapitalstarka som har råd. Men det har redan skett, framför allt genom omvandlingen från hyresrätt till bostadsrätt”* (SR 2013-04-08).

Enligt Barbro Engman blir många utnyttjade: *”Vi har ett exempel där en har byggt om och erbjuder sju till åtta kvadratmeter till 7 000 kronor i månaden. För ett företag spelar det här ingen roll, men för en människa som har en visstidsanställning är det svårt att betala de höga hyrorna som andrahandsmarknaden erbjuder.”*

I brist på lediga hyresrätter till rimligt pris i storstäder är det allt fler som ser bolån som ett sätt att få tillgång till önskat boende. Men det räcker inte att ha en tillräckligt stor inkomst för att kunna ha råd med Konsumentverkets beräknade hushållsutgifter, eller en inkomst som motsvarar Swedbanks levnadskostnadsnorm för singelhushåll, för att få lån för att kunna köpa en bostad. En avtalsenlig lägstalön överstiger både Konsumentverkets och Swedbanks levnadskostnadsnorm. Men räcker en sådan inkomst för att få ett lån till en bostad?

För att få reda på om en person som jobbar inom handeln eller inom restaurangbranschen och tjänar en avtalsenlig lägstalön skulle kunna få ett bolån kontaktades Swedbanks bolånerådgivare. Beskedet blev att en person som bor i ett singelhushåll, som tjänar 22 000 kronor i månaden och har en tillsvidareanställning kan få beviljat ett bolån på högst 80 000 kronor. Har du ett barn och har samma inkomst får du låna högst 40 000 kronor. Detta förutsätter att personen i fråga har sparat minst 15 000 kronor.

En sökning på mäklarsajten hemnet.se visar att en bostadsrätt som kostar 80 000 kronor endast finns i mindre städer där färre än 50 000 personer bor.

Sambandet mellan anställningsvillkor, inkomst och boende
Varken bostadspolitiken eller bostadsbolagens och bankernas krav på stabila anställningsformer matchar de flexibla anställningsförhållandena som är överrepresenterade bland låginkomsttagare.

Personer med tillfälliga och otrygga anställningar har svårare att få en bostad oavsett boendeform.

Hyresgästföreningens tidning *Hem & Hyra* gjorde 2012 en stor granskning av olika hyresvärdars krav för att få en bostad (Hem & Hyra 2012). Redovisningen visar bland annat att:

96 %	tar kreditupplysning
77 %	har ett visst mått på hur stor inkomst du ska ha, ofta tre gånger hyran.
30 %	accepterar inte försörjningsstöd som inkomst
14 %	kräver tillsvidareanställning
5 %	accepterar inte a-kassa som inkomst

Tidningen skriver vidare att kraven påverkar möjligheterna till en bostad för den kvarts miljon hushåll som fick försörjningsstöd under det föregående året samt personer med tillfälliga anställningar.

Personer med låg inkomst har oavsett anställningsform också ofta svårt att klara inkomstkraven för att bli godkända som hyresgäster, eftersom de oftast kräver en inkomst på tre gånger hyran. Tjänar du lägstalönen för vuxna inom handeln på 19 739 kronor per månad blir du alltså bara godkänd om din hyra är högst 6 580 kronor per månad. Sett till snitthyran i Stockholm räcker det till 73 kvm. Sett till snitthyran för nyproduktion räcker det dock bara till en etta på 40 kvm och i många fall inte ens det. En sänkning av lägstalönerna skulle alltså innebära att de som tjänar en lägstalön inte kommer att bli godkända som hyresgäster i nybyggda lägenheter. En sänkning skulle också innebära att ensamstående föräldrar inte skulle bli godkända för ett anpassat boende för sig och sina barn ens i det gamla beståndet.

Bolånerådgivare^[24] på Swedbank svarar att tillsvidareanställning inte är ett formellt krav för att få bolån. Däremot måste låntagaren bevisa att pengar kommer att komma in alternativt att det finns besparingar eller att föräldrarnas hus går att pantsätta så att låntagaren kan klara en räntekostnad på åtta procent. Med andra ord krävs att den person som ansöker om bolån och är utan en tillsvidareanställning antingen själv har sparat pengar eller har föräldrar som kan bistå ekonomiskt. I annat fall är det fortfarande svårt att få bolån utan en tillsvidareanställning med bra lön.

ANALYS: KONSEKVENSER AV SÄNKTA INGÅNGSLÖNER

I den här rapporten riktar vi fokus på personer som jobbar heltid och tjänar en lägstalön inom två branscher: handeln och restaurangbranschen. Vad skulle hända med deras möjligheter att leva ett anständigt

²⁴ Kontaktad av S. Jalali 2015-11-19

liv om lägstalönerna sänktes med 25 procent?

I det här avsnittet presenterar vi kalkyler för tre typer av hushåll: ett singelhushåll, ett hushåll bestående av en ensamstående med två barn samt ett hushåll bestående av två samboende med två barn. Lönen i alla tre fallen är den genomsnittliga lägstalönen för vuxna heltidsarbetare i restaurangbranschen och detaljhandeln, det vill säga 19 980 kronor i månaden. Till det kommer bidrag som underhållstöd, bostadsbidrag och barnbidrag.

Genom att jämföra inkomsterna med de nödvändiga utgifterna för respektive hushåll får vi två linjer. Den övre linjen utgör gränsen för ett anständigt liv medan den undre utgör inkomstgränsen för att vara berättigad till försörjningsstöd. Se illustration nedan.

Hushåll som befinner sig över den här gränsen har tillräckligt med inkomster för att leva ett anständigt liv.

Nödvändig disponibel inkomst för att täcka de grundläggande levnadskostnaderna: från ca 15 000 till ca 29 000 kronor beroende på hushåll.

Hushåll som befinner sig här har för små inkomster för att ha råd med en anständig levnadsstandard, men har för stora inkomster för att vara berättigade till försörjningsstöd. Olika bidrag kan dock redan här utgöra en stor del av den disponibla inkomsten för ett hushåll.

Disponibel inkomst för att vara berättigad till försörjningsstöd, ca 10 000 kronor.

Hushåll som befinner sig under den här gränsen har rätt att få försörjningsstöd.

Hur förhåller sig dagens lägstalöner till kostnaderna för en anständig levnadsstandard? Vad händer om lägstalönerna sänks med 25 procent? I vilket inkomstspann ovan hamnar en heltidsarbetande person i ett ensamhushåll? Var hamnar en ensamstående förälder eller en barnfamilj med två vuxna? I följande avsnitt försöker vi svara på dessa frågor.

Beräkningar

Grundläggande levnadskostnader för tre olika hushåll i Stockholm

Eftersom lägstalönenivån är densamma över hela landet, och eftersom levnadskostnaderna är högst i storstäderna, så har vi räknat på hushåll som bor i en storstad. Vi har valt att räkna på levnadskostnaderna i Storstockholm, eftersom kostnadsläget är högst där. Klarar ett hushåll att täcka de nödvändiga kostnaderna med en lägstalön i en storstad klarar de sig var som helst i Sverige, är tanken. Stockholm passar också

bra som exempel eftersom det bor många människor där.

Vi har räknat på en heltidslön på 19 980 kronor i månaden, vilket är genomsnittet av lägstalönen för vuxna inom handeln och restaurangbranschen. En 25-procentig sänkning av den lönen innebär 14 985 kronor i månaden. Vi har inte räknat med något ob-tillägg, dricks eller andra löneförmåner.

Barnen i hushållen antas vara två respektive fyra år gamla. Om hushållet består av en vuxen antas hen vara kvinna. Det samboende paret antas bestå av en man och en kvinna.^[25]

Barnbidraget för två barn ligger på 2 500 kronor för bägge barnfamiljerna. Den ensamstående föräldern antas få underhållsstöd. De sammanlagda behovsprövade bidragen hamnar mellan 0 och knappt 6 500 kronor beroende på hushåll.

Hyreskostnaderna är beräknade efter snitthyran för snittytan på en för hushållens storlek anpassad hyreslägenhet i Storstockholm. Det innebär en trea på 78 kvm för barnfamiljerna och en tvåa på 60 kvm för singelhushållet.

Levnadskostnader för olika typer av hushåll*	2 vuxna, 2 barn (samboende)	1 vuxen, 2 barn (ensamstående)	1 vuxen, inga barn
Boende inklusive el	7 569	7 499	6 240
Barnomsorg	1 599	799	0
Övriga kostnader	16 368	10 664	6 544
Totalt	25 536	18 962	12 784

* Kostnaderna för barnomsorg varierar beroende på inkomst och är i tabellen baserade på en bruttolön på 19 980 kronor per månad.

Till de totala kostnaderna läggs sedan en buffert på 15 procent för oförutsedda utgifter. De totala kostnaderna plus buffert utgör tillsammans kostnaderna för ett anständigt liv. Det här är en variant av den metod som *Greater London authority* använder för att räkna ut levnadslönen i London. För en mer utförlig jämförelse mellan vår metod och den engelska, se bilaga 1.

Budgetkalkyl

Levnadskostnaderna mellan olika hushållstyper varierar beroende på hur många personer som ingår och hur många av dem som är barn. Hushåll med lägre inkomster har också lägre barnomsorgskostnader. Det gör också att bufferten som respektive hushåll behöver varierar i storlek, från strax under 2 000 kronor till strax under 4 000 kronor. För en detaljerad genomgång av hushållens inkomster och utgifter, se bilaga 2.

²⁵ Matkostnaderna är olika mellan män och kvinnor i Konsumentverkets norm, därför måste detta specificeras.

	2 vuxna, 2 barn (samboende)	1 vuxen, 2 barn (ensamstående)	1 vuxen, inga barn
Lön*	39 960	19 980	19 980
Disponibel inkomst (minus skatt+bidrag)	34 070	23 506	15 910
Levnadskostnader inklusive 15% buffert	29 366	21 806	14 702
Inkomst minus kostnader	4 704	1 700	1 208
Med en 25-procentig lönesänkning			
Disponibel inkomst (minus skatt+bidrag)	27 024	20 883	12 287
Levnadskostnader inklusive 15% buffert	28 787	21 518	14 642
Inkomst minus kostnader	-1 763	-635	-2 355
Med en 25-procentig lönesänkning, utan behovsprövande bidrag (bostadsbidrag och underhållsstöd)			
Disponibel inkomst	26 824	14 537	12 287
Levnadskostnader inklusive 15% buffert	28 787	21 518	14 642
Inkomst minus kostnader	-1 963	-6 981	-2 355

* Genomsnittet av lägstalönen för vuxna inom handeln och hotell och restaurang, det vill säga 19 980 kronor i månaden för en heltidstjänst.

Resultat

Som tabellen visar kan inget hushåll leva ett anständigt liv på löner som ligger 25 procent under lägstalönenivån. För att kalkylen ska gå ihop skulle det krävas att hushållen levde med en mindre buffert, flyttade till en mindre lägenhet eller drog in på andra kostnader. De skulle också kunna dryga ut inkomsterna genom att jobba mer än heltid. Fenomenet *working poor* skulle passa in på alla dessa hushåll, eftersom de antingen har en levnadsstandard som är under anständighetsnivån eller måste jobba mer än heltid för att komma upp till den nivån.

Det är också värt att notera skillnaden med och utan behovsprövade bidrag. Anledningen till att hushållet med den ensamstående föräldern klarar sig bättre än hushållet med två vuxna efter lönesänkningen är att samhället täcker upp mellanskillnaden genom ökade bidrag. De eventuella vinster som arbetsgivare gör i och med att de får lägre lönekostnader skulle alltså i många fall innebära högre kostnader för samhället i och med högre utgifter för bidrag.

Levnadskostnader med olika typer av boenden

Kalkylerna ovan bygger på antagandet att hushållen bor i ett anpassat boende och har ett förstahandskontrakt i en lägenhet med snitthyra i Stockholm. För alltför många är detta ett realistiskt antagande med tanke på bostadsbristen. Vi har därför utökat kalkylen med en tabell som visar hur hushållet med en ensamstående vuxen och två barn klarar sig på en sänkt lägstalön och en sämre bostadssituation. Tabellen visar att ett rimligt prissatt boende är en förutsättning för ett anständigt liv. Alla boendeformer förutom ett förstahandskontrakt i ett relativt gammalt hus som inte genomgått en påkostad renovering skulle leda till att hushållet antingen blir trångbott eller behöver betydande extrainkomster för att klara hyran.

LEVNADSKOSTNADER MED OLIKA TYPER AV BOENDE FÖR ETT HUSHÅLL MED EN ENSAMSTÅENDE VUXEN OCH TVÅ BARN

Lön: 14 985 kr/mån (25 procent under lägstalönen)
Anpassat boende: en trea
Möjlig månadshyra när övriga utgifter är betalda: 6 864 kr

Typ av boende i Stockholm	Möjlig boendeyta vid heltidsjobb	Nödvändig extra disponibel inkomst för att ha råd med en genomsnittstrea på 78 kvm
Förstahandskontrakt. Snittpris för en trea: 1 086 kr/kvm och år.	76 kvm	195 kr/mån
Förstahandskontrakt i nybyggnation. Snittpris: 1 904 kr/kvm och år. ^[1]	43 kvm TRÅNGBODD	3 744 kr/mån
Andrahandskontrakt. Snittpris: 6 477 kr/mån i snitt för en etta; 10 934 kr/mån i snitt för en trea <i>(Dagens industri 2015)</i>	41 kvm ^[2] TRÅNGBODD	4 070 kr/mån

1 6 805 kronor räcker inte för en nybyggd trea i snitt. De flesta lägenheterna på 43 kvadrat ettor, men det kan finnas en och annan tvåa, därför räknar vi på snitthyran mellan en etta och en tvåa. När det gäller nödvändig inkomst för att ha råd med en trea räknar vi dock på snittpriset på en nybyggd trea, vilket är 1 632 kronor/kvm och år.
2 41 kvm är genomsnittstorleken på en etta i Stockholm.

SLUTSATSER

Många människor i Sverige i dag arbetar heltid och tjänar någon lägstalön. Bland dem finns många unga och nyanlända, men också ensamstående och barnfamiljer. Oavsett om de har den lönen tillfälligt eller under en lång tid är det viktigt att arbetsmarknaden erbjuder löner som går att leva på.

Enligt kalkylerna i rapporten kan olika typer av hushåll med viss marginal leva ett anständigt liv på ett heltidsjobb med dagens lägsta löner inom handeln och restaurangbranschen. Även om inte marginalerna är stora skulle vissa till och med ha möjligheten att lägga undan pengar till att åka på semester någon gång ibland eller pensionsspara. Inget av hushållen skulle däremot kunna leva ett anständigt liv på en lön som är 25 procent lägre än dagens lägsta löner. Den disponibla inkomsten skulle minska mellan cirka 2 000 och 7 000 kronor beroende på hushåll. I alla fallen skulle det få konsekvenser i form av brist på ekonomisk buffert, trångboddhet eller en levnadsstandard som ligger under det som anses vara acceptabelt.

För alltför många är dock en tillsvidareanställning på heltid ett realistiskt ideal. Ofrivillig deltid och tidsbegränsade anställningar får i många fall liknande effekter som sänkta löner, nämligen ett liv under anständighetsgränsen. En av sex barnfamiljer lever redan i dag i relativ fattigdom i Sverige, vilket enligt EU:s definition innebär att de har en disponibel inkomst som är 60 procent under medianinkomsten. Utan de bidrag som barnfamiljer får från samhället hade var fjärde barnfamilj i Sverige hamnat under fattigdomsgränsen. Bland de ekonomiskt utsatta barnfamiljerna är ensamstående mer ekonomiskt utsatta än samboende och hushåll med fler barn mer utsatta än hushåll med färre barn. Majoriteten av de ensamstående är kvinnor (Försäkringskassan 2015). Ständiga rapporter om höga sjukfrånvarosiffror och utmattningssjukdomar för kvinnor vittnar om hur tufft många ensamstående har det i dag. Föräldrar som lever med ekonomiskt små marginaler drabbas också oftare av stress och stressrelaterade sjukdomar som påverkar hela familjen. Drastiskt sänkta lägsta löner skulle naturligtvis förvärra situationen ytterligare, både för individer och för samhället i och med ökade utgifter för behovsprövade bidrag.

Som kalkylerna visar är ett rimligt prissatt boende en förutsättning för ett anständigt liv, även med dagens lägsta löner. Endast det samboende paret skulle ha råd med en lägenhet i nyproduktion eller på andrahandsmarknaden utan att behöva tumma på den ekonomiska bufferten, boytan eller övriga levnadskostnader.

Skulle lägsta löner sänkas med 25 procent skulle boendefrågan först och främst bli praktiskt svårlöst för samhället. Människor skulle helt enkelt inte ha råd att efterfråga de bostäder som finns. Men det skulle även sätta viktiga principer och ideal på spel. Låginkomsttagare som arbetar heltid – framför allt de som har barn – skulle bara i undantagsfall ha råd med ett rimligt boende till de priser marknaden erbjuder i storstäder. Den svenska modellen för bostadsförsörjningen

– allmännyttan – där ekonomiskt svaga grupper ska ges tak över huvudet genom rimligt prissatta hyresrätter och bostadsbidrag, skulle snabbt bli ohållbar. Frågan är om det är möjligt att drastiskt sänka låginkomsttagares inkomster utan att samtidigt införa ett system med bostäder som är öronmärkta för just ekonomiskt svaga grupper – alltså någon typ av *social housing*, med de problem med segregation och inlåsnings effekter som detta för med sig. Alternativet är antingen kraftigt ökade utgifter för bostadsbidrag eller en återgång till det Sverige vi hade för omkring hundra år sedan då familjer var tvungna att klämma ihop sig i en etta. Redan i dag är bostadsproblemet allvarligt för ekonomiskt utsatta familjer. Enligt Kronofogdens statistik blev 459 barn vräkta år 2014, medan 1 519 barn hotades av vräkning (Kronofogden 2014).

I de flesta moderna samhällen ingår idén att alla som arbetar och gör rätt för sig ska kunna leva på sin lön. Det idealet återfinns i allt från Franklin D. Roosevelts vision om det amerikanska samhället till de svenska fackförningarnas krav på åtta timmars arbetsdag. De personer som arbetar heltid men ändå inte kan leva på sin lön är arbetande fattiga eller *working poor* – ett begrepp som inte hör hemma i ett samhälle som omfamnar det idealet. Skulle de svenska lägsta löner sänkas med 25 procent är det tyvärr med stor sannolikhet där vi skulle hamna.

Referenser

- AMF (2013). Tjänstepensionerna i framtiden – betydelse, omfattning och trender. AMF
- Amini, Sahar (2011). En väl fungerande bostadsmarknad. Examensarbete. Lunds tekniska högskola
- Andersson, Magnus (2010). Låt unga jobba för lägre löner. *Aftonbladet debatt*. 20 april. <http://www.aftonbladet.se/debatt/article12282206.ab>
- *Arbetet* (2015-01-28). FP vill ändra las och sänka ingångslöner för att fler invandrare ska få jobb. *Arbetet*. 28 januari. <http://arbetet.se/2015/01/28/fp-vill-andra-las-och-sanka-ingangsloner-for-att-fler-invandrare-ska-fa-jobb/>
- Arbetsförmedlingen (u. å.). Återrapportering till regeringen: Yrkesintroduktionsanställning. Arbetsförmedlingen. <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Var-verksamhet/Rapporter/Aterrapportering/2014-08-04-Yrkesintroduktionsanstallning.html>
- Bahr, Jenny von (2011). Timbro: Sänkta lägstalöner ger jobb. *Dagens Nyheter*. 30 maj. <http://www.dn.se/ekonomi/timbro-sankta-lagstaloner-ger-jobb>
- Behdjou, Behrang (2015). Carola Lemne drömmer om den svenska drömmen. *Dagens Nyheter*. 3 oktober. <http://www.dn.se/ekonomi/carola-lemne-drommer-om-den-svenska-drommen/>
- Berge, Agneta (2013). Hög lägstalön lönar sig – Lägstalönens betydelse för ett ekonomiskt och socialt hållbart samhälle. Handelsanställdas förbund
- Björklund, Larsson (2012). Lägre ingångslön ger fler unga chansen. *Nya Wermlands-Tidningen*. 3 maj. <http://nwt.se/asikter/debatt/2012/05/03/16>
- Björklund, Löfstrand (2012). Lägre ingångslön ger fler unga chansen. *Östersundsposten*. 30 april. <http://op.se/opinion/debatt/1.4660777-lagre-ingangslon-ger-fler-unga-chansen>
- DN (2011-04-04). Borg ifrågasätter kommunlöner. *Dagens Nyheter*. <http://www.dn.se/ekonomi/borg-ifragasatter-kommunloner>
- EFN (2015-09-23). Lägre lägstalöner, nödvändigt eller fälla? Nyhetsrummet, EFN. <http://www.efn.se/2015/09/23/nyhetsrummet-150923/>
- Ekonomifakta (u.å.). Ungas ingångslöner. *Ekonomifakta*. <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Loner/Ungas-ingangsloner/>
- Engman, Barbro (2013). Intervju. 11 februari.
- Forslund, Hensvik, Nordström, Westerberg (2012). Kollektivavtalen och ungdomarnas faktiska begynnelselöner. IFAU Rapport 2012:19
- Försäkringskassan (u.å.). Försäkringskassans hemsida. <http://www.forsakringskassan.se/>
- Försäkringskassan (2015). Barnhushållens ekonomi. Socialförsäkringsrapport 2015:4. Försäkringskassan. https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/0b59dd5a-0949-42d4-bd8f-dd92a6b36985/socialforsakringsrapport_2015_4.pdf?MOD=AJPERES
- Greater London authority (2014). A fairer London: The 2014 living wage in London. <http://www.london.gov.uk/sites/default/files/living-wage-2014.pdf>
- Hatt, Shariati (2015). Att hålla nere lägtsalönerna ger jobb för utlandsfödda. *Dagens Nyheter debatt*. 18 sep. <http://www.dn.se/debatt/att-halla-nere-lagstaloner-na-ger-jobb-for-utlandsfodda/>
- *Hem & hyra* (2012). Hårda krav stoppar hundratusentals svenskar. *Hem & Hyra*. <http://www.hemhyra.se/riks/harda-krav-stoppar-hundratusentals-svenskar>
- *Hem & hyra* (2014). Bostadsbristen i hela landet. *Hem & Hyra*. 3 juni. <http://www.hemhyra.se/riks/bostadsbristen-i-hela-landet>
- *Hotellrevyn* (2013). Lägre ingångslöner leder till låglöneträsk. *Hotellrevyn*. 3 april. <http://www.hotellrevyn.se/lagre-ingangsloner-leder-till-laglonetrask#.Vmbdc2QveAw>
- HRF (u.å.). Om lägstalönerna. HRF:s hemsida. <http://www.hrf.net/om-lagstaloner-na>
- Konsumentverket (u.å.). Flytta hemifrån eller bo kvar hemma. Konsumentverkets hemsida. <http://www.konsumentverket.se/Vart-arbete/Privatekonomi/Kostnadsberakningar/Flytta-hemifran-eller-bo-kvar-hemma/>
- Konsumentverket (2009). Skäliga levnadskostnader – Beräkningar av Konsumentverket. Konsumentverket rapport, 2009:8. http://www.konsumentverket.se/Global/Konsumentverket.se/Best%C3%A4lla%20och%20ladda%20ner/rapporter/2009/2009_08%20levnadskostnader%202009.pdf
- Kristdemokraterna (2015). Förslag: Låt unga och nyanlända tjäna 500 000 skattefritt. 2 oktober. <https://kristdemokraterna.se/Media/Nyhetsarkiv/Lat-studenter-och-nyanlanda-tjana-500-000-kronor-skattefritt>
- Living wage calculator (2014). Living wage calculator for New York county, New York. <http://livingwage.mit.edu/counties/36061>
- LO (2014). Anställningsformer år 2014. LO. [http://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_anstallningsformer2014_pdf/\\$File/Anstallningsformer2014.pdf](http://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vRes/lo_fakta_1366027478784_anstallningsformer2014_pdf/$File/Anstallningsformer2014.pdf)
- Lööf, Annie (2012). De rödgröna vill också ha introduktionslöner. *Aftonbladet debatt*. 20 april. <http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/politik/article14711286.ab>
- Market (2015). Svensk Handels krav: Frys lägstalönerna. *Market*. <http://www.market.se/bransch/svensk-handels-avtalskrav-frys-lagstaloner-na>
- Medlingsinstitutet (2012). Avtalsrörelsen och lönebildningen 2012. Medlingsinstitutet

- Medlingsinstitutet (2014). Avtalsrörelsen och lönebildningen 2014. Medlingsinstitutet
- Milton, Jonas (2011). Fryst lägsta lön ger jobb åt fler. *Aftonbladet debatt*. 11 maj. <http://www.aftonbladet.se/debatt/debat-tammen/samhalle/article13010805.ab>
- Mörtvik, Roger (2012). Urbota dumt förslag från Centerpartiet om lägre löner. TCO:s blogg *Utredarna*. 23 mars. <http://www.utredarna.nu/rogermortvik/2012/03/23/urbota-dumt-forslag-fran-centerpartiet-om-lagre-loner/>
- Nordlund, Scheller, Temrell (2015). Vi bör tillåta större inkomstskillnader. *SvD Debatt*. 7 feb. http://www.svd.se/vi-bor-tillata-storre-inkomstskillnader_4317563
- PRO (2014). PRO:s prisundersökning. PRO:s hemsida. <http://pro.se/Leva--bo/PROs-prisundersokningar/>
- Regeringen (u.å.). Mål för boende och byggande. Regeringskansliets hemsida. <http://www.regeringen.se/regerings-politik/boende-och-byggande/mal-for-boende-och-byggande/>
- Regeringen (2013). En ny lag om privatuthyrning av bostäder. Regeringskansliet
- Riksdagsmotion 2012/13:Sf 223. Bostadsbidrag
- Roosevelt, F. D. (1933). *Statement on the national industrial recovery act*. <http://docs.fdrlibrary.marist.edu/odnirast.html>
- Rädda Barnen (2014). Barnfattigdom i Sverige, Årsrapport 2014. Rädda barnen. https://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/sverige/samhallets-ansvar/barnfattigdom/rb_fattigdom_2014_klar2_webb_.pdf
- SCB (u.å.). Sysselsatta 20-64 år som arbetar deltid av orsak som vård av barn och vård av vuxen anhörig/släkting, 2014. SCB:s Arbetskraftsundersökningar. http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Temaomraden/Jamstalldhet/Indikatorer/Jamn-fordelning-av-det-obetalda-hem-och-omsorgsarbetet/Obetalt-arbete/Sysselsatta-20-64-ar-som-arbetar-deltid-av-orsak-som-var-d-av-barn-och-var-d-av-vuxen-anhorigslak-ting-2014/
- SCB (2013). Unga kvinnor jobbar ofta ofrivillig deltid. SCB:s hemsida. 15 oktober. http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Unga-kvinnor-jobbar-ofta-ofrivillig-deltid/
- SCB (2014). Arbetskraftsundersökningarna fjärde kvartalet 2014 - Tema: Utvecklingen av tidsbegränsat anställda.
- SCB:s Arbetskraftsundersökningar. http://www.scb.se/Statistik/AM/AM0401/2014K04Z/AM0401_2014K04Z_SM_AM110SM1501.pdf
- SCB (2015). Arbetskraftundersökning tredje kvartalet 2015 – Tema: Utveckling av undersysselsatta 2005-2014. SCB:s Arbetskraftsundersökningar. http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Arbetsmarknad/Arbetskraftsundersokningar/Arbetskraftsundersokningarna-AKU/23265/23272/Behallare-for-Press/395580/
- Scocco, Sandro (2015). Bostaden är inte en vara vilken som helst. *Dagens samhälle*. 30 september. <http://www.dagenssamhalle.se/debatt/bostaden-aer-inte-en-vara-vilken-som-helst-18711>
- SR (2012-12-31). Var tredje måste betala tillbaka bostadsbidrag. P3 Nyheter, SR. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1646&artikel=5393557>
- SR (2013-04-08). Ny lag ger fler andrahandsbostäder. SR Nyheter
- SR (2015-11-02). Industrifack kräver 2,8 procent i löneökning. SR Nyheter. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6292659>
- SVT (2012-03-22). ”Sänkta ingångslöner: ’Snudd på oseriöst’”. SVT Nyheter. <http://www.svt.se/nyheter/sverige/sankta-ingangsloner-snudd-pa-oseriest>
- SVT (2014-09-05). Löf backar om sänkta ingångslöner för unga. SVT Nyheter. <http://www.svt.se/nyheter/val2014/loof-backar-om-sankta-ingangsloner>
- SVT (2015-01-25). Inget löneutrymme i avtalsrörelsen. SVT Nyheter. <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/inget-loneutrymme-i-avtalsrorelsen>
- SVT (2015-09-13). LO: Gärna enkla jobb men inte låga löner. SVT Nyheter. <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/lo-garna-enkla-jobb-men-inte-laga-loner>
- TCO (2013). Hur bör en modern arbetslöshetsförsäkring vara utformad? TCO
- Wreder, Johanna (2011). Sänkta lägsta löner blir stridsfråga i avtalsrörelsen. *Arbetet*. 4 juli. <http://arbetet.se/2011/07/04/sankta-lagstaloner-bli-stridsfraga-i-avtalsrorelsen/>
- Åsele kommun (2015). Lediga lägenheter. Åsele kommuns hemsida. <http://asele.se/default.asp?pageid=39058&path=25902,26343,26854>

Bilaga 1:

OM KOSTNADERNA

Kostnads kalkylen utgår från tre olika hushållstyper i Stockholm. Det innebär att inkomstskatten är 30,6 procent. I det ingår kyrkoavgift. Även om det inte är en nödvändig utgift för alla, så har vi ändå räknat med den eftersom det rimligen är en nödvändig utgift för de som är troende.

Kostnads kalkylerna är gjorda utifrån Konsumentverkets mall för budgetkalkyler.^[26]

De allmänna levnadskostnaderna såsom mat och kläder är tagna från Konsumentverkets norm för olika typer av personer, det vill säga barn i två- respektive fyraårsåldern samt vuxna kvinnor och män under 30 år. Matkostnaderna utgår från att all mat lagas hemma, förutom lunch för barnen på vardagar.

Kostnader för kollektivtrafiken är hämtade utifrån dagsaktuellt belopp, det vill säga 790 kronor för ett månadskort.

Fackavgift och a-kasseavgifter är snittavgiften hos HRF och Handels för de givna inkomsterna, det vill säga 494 kronor per månad med dagens lägstalön och 442 kronor efter en 25-procentig lönesänkning. I medlemskapet ingår hemförsäkring, vilket vi därför har tagit bort som separat post i kalkylen. Den enda försäkring som ingår i Konsumentverkets norm förutom hemförsäkring är barnförsäkring.

Vad är en acceptabel boyta? Vi har räknat på kostnaden för en hyreslägenhet med det antal rum som krävs för att det aktuella hushållet, enligt Socialstyrelsens definition, inte ska räknas som trångbodd. För en barnfamilj innebär det i regel en trea eller fyra, medan det för personer utan barn krävs en etta eller en tvåa. Även om en person som bor själv i en etta inte räknas som trångbodd så har vi även i fallet med ett ensamhushåll räknat på kostnaderna för en tvåa, eftersom Konsumentverket bygger sina kalkyler på det antagandet. Boytan antas vara snittytan för den typen av lägenhet, vilket är 60 kvm för en tvåa och 78 kvm för en trea i Storstockholm.^[27] Kvadratmeterkostnaden antas vara 1 188 kronor för en tvåa och 1 086 kronor för en trea per år, vilket är genomsnittshyran för respektive lägenhetstyp för hela hyresbeståndet i Storstockholm.^[28] Elkostnaderna (driftkostnaderna) är hämtade från Swedbanks norm för de olika hushållstyperna, som är 300 kronor per månad för en person och sedan 70 kronor per ytterligare person i hushållet.

I Stockholm stad beräknas förskoleavgiften utifrån hushållets avgiftsgrundande månadsinkomst. Heltidsavgiften är tre procent

av inkomsten för det yngsta barnet eller max 1 287 kr/månad. För det näst yngsta barnet är förskoleavgiften två procent av inkomsten eller max 858 kr/månad. Ett hushåll betalar maxtaxa om de sammanlagda inkomsterna överskrider 42 890 kronor i månaden. Heltidsavgiften gäller för barn mellan ett och två år som går mer än 30 timmar i veckan i förskola. För barn som går i förskola kortare tid än så, eller för barn mellan tre och fem år, betalar en i stället deltidsgift. För det yngsta barnet ligger deltidsgiften på två procent av inkomsten eller max 858 kr/månad och för näst yngsta barnet 1 procent av inkomsten eller max 429 kr/månad.

Eftersom risken för att det kommer att inträffa oförutsedda händelser som kräver oförutsedda utgifter är stor, löper en person utan ekonomisk buffert en stor risk att på grund av oförutsedda utgifter inte klara av de nödvändiga utgifterna under en eller ett par månader. Att inkludera en buffert i kostnaden för ett anständigt liv är därför rimligt. Hur stor bör då denna buffert vara? I den engelska uträkningen av levnadslönen räknar man med en buffert på 15 procent (Greater London authority 2014). Enligt Konsumentverkets broschyr *Koll på pengarna* är en buffert på 10 procent av lönen ett bra riktmärke när en börjar spara. I den här rapporten har vi räknat med en buffert på 15 procent av de nödvändiga utgifterna.

Det finns en skillnad mellan hur bufferten har räknats fram i den här rapporten och i uträkningen av den engelska levnadslönen. Syftet med den engelska uträkningen är att komma fram till vilken specifik lönenivå som utgör gränsen för ett anständigt eller acceptabelt liv. För att göra det har de räknat ut vilken nettolön som exakt behövs för att klara de nödvändigaste utgifterna (inklusive skatt och behovspröva-de bidrag) samt vilken nettolön som krävs för att inte hamna under gränsen för relativ fattigdom. Genomsnittet av dessa löner utgör sedan *the poverty threshold wage*. På den lönen har de sedan lagt på en buffert på 15 procent, vilket utgör levnadslönen, eller *the living wage*.

Syftet med den här rapporten är lite annorlunda. I stället för att räkna ut vilken specifik nettolön som krävs för att leva ett anständigt liv, så har vi undersökt huruvida olika givna lönenivåer hamnar under eller över den gränsen. Skillnaden är subtil, men den gör att vi inte har någon siffra på var exakt den gränsen går. Det gör i sin tur att vi inte har kunnat räkna ut bufferten utifrån en sådan summa. I stället har vi räknat ut bufferten utifrån de grundläggande levnadskostnaderna för respektive hushåll.

Det finns framför allt två skäl till vi har räknat på levnadskostnaderna i Stockholm i stället för ett genomsnitt i landet. Det ena skälet är att en stor del av befolkningen bor i storstadsområden. Det andra skälet är att levnadskostnaderna är högre i storstadsområdena, medan de avtalsenliga lägstalönerna är samma över hela landet. Klarar en sig på en lägstalön i Stockholm, så klarar en sig på den lönen var som helst i övriga landet. Klarar en sig däremot inte på en lägstalön i Stockholm så är det något som drabbar många.

26 Budgetkalkylen finns att tillgå här: <http://www.Konsumentverket.se/vara-omraden/privatekonomi/budget/budgetkalkylen/> Kalkylens olika poster förklaras närmare av Konsumentverket.

27 Källa SCB.

28 Källa SCB.

Utgifter som inte ingår i kalkylen

Ett hushåll behöver oftast mer än det som ingår i kalkylerna nedan. Exempel på saker som inte ingår är kostnader för möbler, diskmaskin och tvättmaskin, semester, resor för att besöka släkt och vänner i andra delar av landet, pensionsförsäkring samt all typ av "skadlig" konsumtion som alkohol och tobak. I kalkylerna har vi inte heller räknat med eventuella återbetalningar på studielån. ●

Bilaga 2:

BUDGETKALKYLER FÖR DE TRE OLIKA HUSHÅLLEN

Här presenteras de detaljerade budgetkalkylerna för respektive hushåll, såsom de ser ut i Konsumentverkets verktyg *Budgetkalkylen*. Siffrorna avser inkomster och utgifter med dagens lägstalönenivå. I inkomsterna är både lön och bidrag inkluderade. Alla kostnader är hämtade från Konsumentverkets normer förutom boende, barnomsorg, a-kassa och fackavgift, buffert och kollektivresor.

Hushåll 1: Två vuxna och två barn

Konsument verket · KO		Budgetkalkyl 2015-11-09	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	42 210 kr		
Skatt	8 140 kr		
Nettoinkomst			34 070 kr
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	510 kr		
Avgift	7 059 kr		
Månadskostnad, huvudbostad			7 569 kr
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	1 599 kr	Livsmedel	5 700 kr
Medier	1 010 kr	Buffert	3 830 kr
A-kassa och fackavgift	988 kr	Kläder och skor	2 140 kr
Barn-/ungdomsförsäkring	260 kr	Fritid/lek	1 860 kr
		Kollektivresor	1 580 kr
		Personlig hygien	1 450 kr
		Hemutrustning	620 kr
		Mobiltelefon	500 kr
		Förbrukningsvaror	260 kr
Summa övriga kostnader			21 797 kr
Överskott			4 704 kr

Hushåll 2: En vuxen och två barn

Konsument verket · KO		Budgetkalkyl 2015-11-09	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	27 576 kr		
Skatt	4 070 kr		
Nettoinkomst			23 506 kr
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	440 kr		
Avgift	7 059 kr		
Månadskostnad, huvudbostad			7 499 kr
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	990 kr	Livsmedel	3 280 kr
Barnomsorg, betalning av underhållsbidrag	799 kr	Buffert	2 844 kr
A-kassa och fackavgift	494 kr	Kläder och skor	1 560 kr
Barn-/ungdomsförsäkring	260 kr	Fritid/lek	1 220 kr
		Personlig hygien	1 060 kr
		Kollektivresor	790 kr
		Hemutrustning	540 kr
		Mobiltelefon	250 kr
		Förbrukningsvaror	220 kr
Summa övriga kostnader			14 307 kr
Överskott			1 700 kr

Hushåll 3: En vuxen

Konsument verket · KO		Budgetkalkyl 2015-11-30	
Inkomster och skatt			
Bruttoinkomst	19 980 kr		
Skatt	4 070 kr		
Nettoinkomst			15 910 kr
Boende			
Huvudbostad			
Driftkostnad	300 kr		
Avgift	5 940 kr		
Månadskostnad, huvudbostad			6 240 kr
Övrigt			
Fasta kostnader		Rörliga kostnader	
Medier	940 kr	buffert	1 918 kr
A-kassa och fackavgift	494 kr	Livsmedel	1 840 kr
		Kollektivresor	790 kr
		Fritid/lek	640 kr
		Kläder och skor	600 kr
		Personlig hygien	520 kr
		Hemutrustning	370 kr
		Mobiltelefon	250 kr
		Förbrukningsvaror	100 kr
Summa övriga kostnader			8 462 kr
Överskott			1 208 kr

Bilaga 3:

TABELL ÖVER INKOMSTER OCH KOSTNADER

Tabell över inkomster och kostnader	2 vuxna, 2 barn	2 vuxna, 2 barn Sänkt lön	1 vuxna, 2 barn	1 vuxna, 2 barn Sänkt lön	1 vuxen	1 vuxen. Sänkt lön
INKOMSTER						
Lön	39 960	29 970	19 980	14 985	19 980	14 985
Barnbidrag	2 250	2 250	2 250	2 250	-	-
Bostadsbidrag	-	200	2 200	3 200	-	-
Underhållsstöd	-	-	3 146	3 146	-	-
Summa inkomster	42 210	32 420	27 576	23 581	19 980	14 985
Disponibel inkomst	34 070	27 024	23 506	20 883	15 910	12 287
Disponibel inkomst utan behovsprövande bidrag	34 070	26 824	18 160	14 537	15 910	12 287
UTGIFTER						
Boende exklusive el	7 059	7 059	7 059	7 059	5 940	5 940
Boende inklusive el	7 569	7 569	7 499	7 499	6 240	6 240
Barnomsorg	1 599	1 199	799	600	-	-
Övriga kostnader	16 368	16 264	10 664	10 612	6 544	6 492
Summa utgifter, exklusive skatt och buffert	25 536	25 032	18 962	18 711	12 784	12 732
Buffert	3 830	3 755	2 844	2 807	1 918	1 910
Summa utgifter, exklusive skatt	29 366	28 787	21 806	21 518	14 702	14 642
Skatt	8 140	5 396	4 070	2 698	4 070	2 698
Summa utgifter	37 506	34 183	25 876	24 216	18 772	17 340
Överskott	4 704	-1 763	1 700	- 635	1 208	-2 355
Överskott utan behovsprövande bidrag	4 704	-1 963	-3 646	-6 981	1 208	-2 355

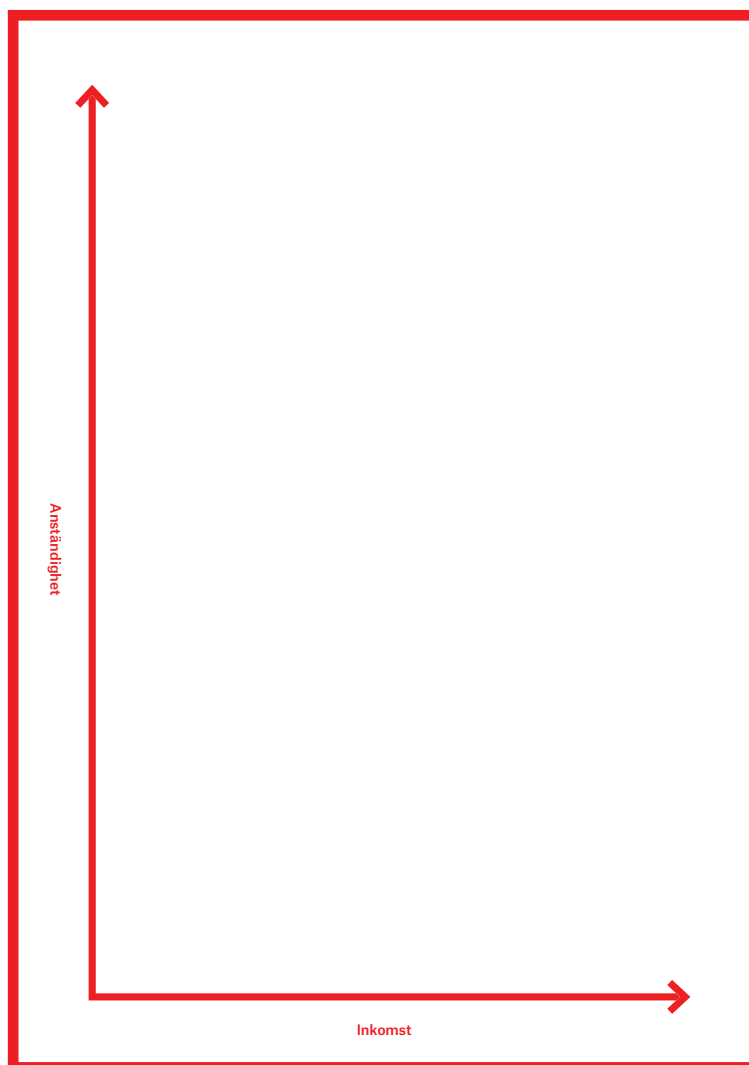
OM ARENA IDÉ

Rapporten är utgiven av Arena idé – en oberoende tankesmedja med ett medborgar- och löntagarperspektiv. Vi vill vara ett alternativ till de näringslivsfinansierade tankesmedjorna på högerkanten.

Vi ger ut rapporter och böcker, ordnar seminarier och debatter.

Vår målsättning är att vrida opinionsbildningen i en annan riktning och lyfta in frågor som i dag saknas i debatten. Vi vill undersöka vår samtid och påverka vår framtid. Vi verkar utifrån värderingar baserade på jämlikhet, jämställdhet, social rättvisa, demokrati och frihet. Arena idé ingår i Arenagruppen.

Läs mer på: <http://www.arenaide.se>

arenaidé